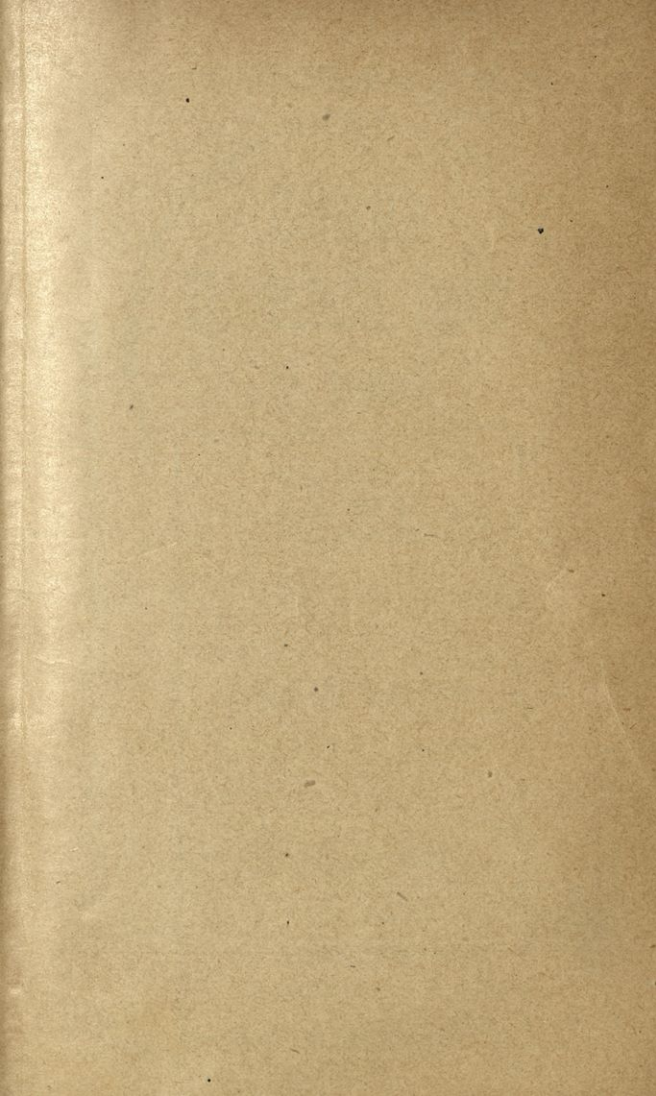

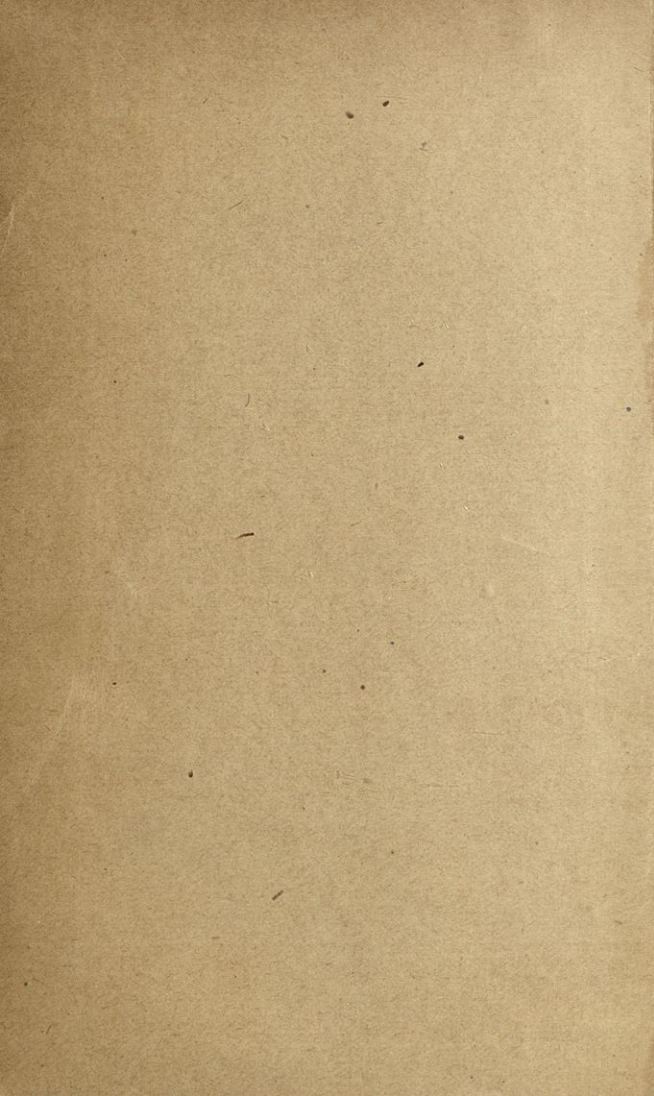
VII
B. 36096
8

21
17-20.

aka
kih
er. --
-20. sn.

36096, VII, B, g.

Fr. Spodnja 17

*Ljubljana
1911*

Zbirka ljudskih iger

17. snopič

Založništvo
si pridržuje
vse pravice

Cena 80 vinarjev

Ljubljana 1911

:: Založila ::
Katoliška
Bukvarna

Zbirka ljudskih iger.

Cena za vsak snopič 80 vin.

2. snopič.

1. **Vedeževalka.** Gluma v enem dejanju. Samo moške vloge.
2. **Kmet-Herod.** Burka v dveh dejanjih. Samo moške vloge.
3. **Župan sardamski.** Veseloigra v treh dejanjih. Samo moške vloge.
4. **Jeza nad petelinom in kes.** Veseloigra v dveh dejanjih. Samo ženske vloge.

3. snopič.

1. **Mlini pod zemljo.** Igra v petih dejanjih. Samo moške vloge.
2. **Sanje.** Igra s petjem v petih dejanjih. Samo moške vloge.
3. **Sv. Neža.** Igrokaz v dveh dejanjih. Samo ženske vloge.

5. in 6. snopič (skupno).

1. **Garcia Moreno.** Žaloigra v petih dejanjih. Samo moške vloge.
2. **Krčmar pri zvitem rogu.** Burka v enem dejanju. Samo moške vloge.
3. **Sv. Cita.** Slika iz njenega življenja v treh dejanjih. Samo ženske vloge.
4. **Kukavica — modra tica ali Boj za doto.** Veseloigra v štirih dejanjih. Samo ženske vloge.
5. **Pri gospodi.** Šaloigra v dveh dejanjih. Samo ženske vloge.
6. **Črevljar.** Veseloigra v treh dejanjih. Samo moške vloge.
7. **Kmet in fotograf** Komičen prizor.
8. **Kovačev študent.** Burka.

7. in 8. snopič (skupno).

1. **Sinovo maščevanje ali Spoštuj očeta.** Igrokaz v treh dejanjih. Samo moške vloge.
2. **Za letovišče!** Burka enodejanka. Samo moške vloge.
3. **Občinski tepček.** Veseloigra v treh dejanjih. Samo moške vloge.

Zbirka ljudskih iger.

17. snopič.

Založništvo si pridržuje
vse pravice.

Cena 80 vinarjev.

Ljubljana 1911.

Založila Katoliška Bukvarna.

Natisnila Katoliška Tiskarna.

Σβίρκα

Ινδσκήν ιγέρ.

Ι. Σνοπί.

Κατοχὴν σι γνήσιον
νῆς γνήσιον

Καὶ σὺ γνήσιον

Ινδσκήν 1911

Κατοχὴν Κετοχὴν Πύκτων

110 = 03000 429

Kazalo.

Za moške vloge:

	Stran
Dimež, strah kranjske dežele	1

Za ženske vloge:

Oh, ta Polona!	85
Prisiljen stan je zaničevan	115

Kazalo.

Za moške vloge:

Stran

I

Dinor, strah krivdnike doželo

Za ženske vloge:

23

Op. te Polona

115

Prijeten stan je zančevan

A. C. Danilo:

Dimež

strah kranjske dežele.

Ljudska igra s petjem v šestih slikah.

Važno!

Prireditelje narodne igre »DIMEŽ« opozarjamo, da je vsaka uprizoritev navezana na tantijemo v znesku K 7·50, katero je treba vsaj tri dni pred uprizoritvijo doposlati na naslov: gosp. dr. Božidar Vodušek, odvetnik v Ljubljani, Sodnijska ulica št. 10. — Označeni znesek se mora vplačati pravočasno pred uprizoritvijo, ker bi sicer prireditelj poleg tantijeme zapadel tudi visoki konvencionalni kazni.

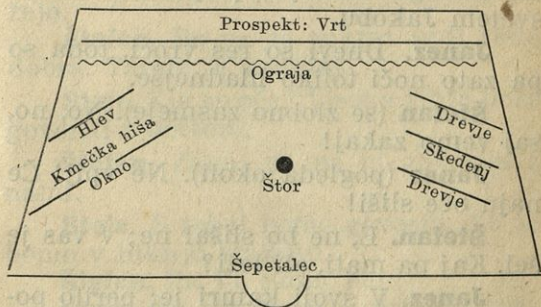
Osebe:

Siherl, posestnik v Bitnjah.
Marta, njegova žena (glas za odrom).
Janez, sin, podom. **Dimež**, rokovnjač.
Štefan in **Miha**, hlapca Siherlova.
Anton Klubučar, podom. **Lepi Tone**,
Anton Nagrašek, podom. **Kušmiha**,
Jože Mihevc, podom. **Nominger**,
Boštjan Koh, podom. **Gofelsteher**,
Jernej Krofenač,
Matej Cepuder,
Durgelc,
Tomaž Pribovšek,
France Repinšek,
Jože Kušar,
Šunkar, opekarnar v Raščinskem gozdu.
Matijček, slepec, muzikant iz Tolmina.
Jože Čuden, krošnjar z lonci iz Štrajn
pri Kamniku.
Fr. pl. Posanner, predstojnik na Kresiji,
v Mekinjah.
Jožef Stergar, aktuar.
Franc Šporn, župan in veleposestnik v
Mekinjah.
Franc Arko, doktor.
Anton Cerar, učitelj.
Ignacij Tavčar, kaplan v Trzinu.
Stojc, birič.
Prvi orožnik. Drugi orožnik.
Prvi kmet. Drugi kmet.
Desetleten deček.
Biriči in kmetje iz Mengša in Trzina.

Prva slika.

Na Siherlovem domu.

Godi se popoldne na dvorišču Siherlovega doma,
potlehl leže drva in raztresena mrva.

Štefan* (žaga in poje):

Pa komaj sem si ljubco zbral,
Že cesar mi je pošto dal,
Sem moral ljubco zapustit'
Cesarja služit' it'!

* Štefan naj govori podomače v dialektu.

Janez (stopi iz hiše, v rokah nosi puško in postoji na pragu). Saj nisi nikdar cesarja služil, Štefan!

Štefan. I, kaj pa da ne, ko so me mati oprostili! Zato ga boš pa ti Janez. Saj puško že imaš; ali greš vrabce plašit?

Janez. Rad bi napravil par strellov.

Štefan (si briše pot z rokavom in sede na grčo). Vročina je pa danes že od samega hudirja; pripeka kakor o svetem Jakobu.

Janez. Dnevi so res vroči, toda so pa zato noči toliko hladnejše.

Štefan (se zlobno zasmije). No, no, saj vemo zakaj!

Janez (pogleda okoli). Ne vpij! Če naju oče sliši!

Štefan. E, ne bo slišal ne; v vas je šel. Kaj pa mati, ali leži?

Janez. V svoji kamri je; perilo pospravlja.

Štefan. E, zakaj?

Stojc (bolj majhne postave, močen, eno nogo vlačí nekoliko za seboj, rdečega obraza, malo porašen, tipična figura sodnijskih biričev, s sabljo in palico. Oblečen je v uniformi starih policajev. Usnjato torbo nosi preko rame, iz katere vzame po nastopu ve-

liko rdeče zapečateno pismo. Še za sceno). Sapra, sapra, ta vročina. (Zagleda Štefana in Janeza.) No, tukaj sedita tudi dva, ki sta omagala.

Štefan. Ho, ho, Stojčev oče, kaj pa Vi pri nas?

Stojc. Hm, kaj neki, pismo imam od rihte.

Štefan. Kaj pa je v pismu.

Stojc. To te ne briga, radovedna miš. Vina mi raje prinesi, da si ohladim žejo.

Štefan. Bo pa za enkrat tudi voda dobra. Tamle je vodnjak.

Stojc. Kje so oče? Visoka rihta hoče govoriti z očetom.

Štefan. Zakaj pa ne bi govorila z nami.

Stojc. S teboj bomo govorili, ko te bomo v luknjo vtaknili.

Štefan. Pa Vi, Stojc, ne.

Stojc. Ne, ne. Po tebe pridejo žandarji, prav gotovo. Potlej boš pa videl hudiča.

Štefan. Stojc, z Vami še ne grem ne. Pet bi jih bilo premalo.

Janez (hitro). Bom pa jaz prevzel pisanje in ga izročim očetu.

Stojc. V mojem reglema stoji, da moram pisanje lastnoročno izročiti očetu.

Štefan. Pa pozneje zopet pridite.

Stojc. To se bo tudi zgodilo. Oče tudi vedó, kaj se spodobi, kadar pride visoka rihta v hišo. (Odhaja.) V tej vročini bi se poliček prilegel.

Štefan (porogljivo). Pa ena krača.

Stojc (godrnjaje odide).

Štefan. Kar videti ne morem tega sodnijskega šteklačarja. Kar polomil bi mu njegove krače.

Janez. Bog zna kako pisanje je prinesel.

Štefan. Pa ne da bi bilo radi tvoje vojaščine.

Janez (je obmolknil, prislonil puško k hiši ter prisedel k Štefanu na grčo). Kaj praviš Štefan, ali bo iskal oče zamé namestnika?

Štefan. Ej, ne bo ga ne!

Janez. V vojake pa res ne grem; bom pa skrivač.

Štefan. Kaj bo pa z Urško, če boš skrivač.

Janez (obmolkne in skloni glavo). Uboga Urška!

Štefan. Nocoj te pa nisem slišal, kdaj si prišel.

Janez. Nisem šel mimo hleva. Preko vrta sem jo mahnil; bal sem se, da me oče ne sliši. Saj ga poznaš, kakšen je!

Štefan. Ej, prebito nam hodi za petami.

Janez. Kdaj si pa ti prišel?

Štefan. Nisem se dolgo zamudil tam. Pa včasih mislim, kaj mi če to!

Janez. Pa res, kaj boš vraga za staro kolovratil!

Štefan. I, zakaj pa ne!

Janez. Mlado si izberi, kakor mi vsi!

Štefan. Vraga, kaj čem z mlado? Mlada je neumna! Ne veš, kaj bi zinil z njo!

Janez (se zasmеje). Ih, ha—ha—ha.

Štefan. Nič ih, ha—ha—ha, nič! Tako je, kakor pravim. Ti še ne veš, kaj je prava ženska, si še premlad! Potolaži te, gladi, ponudi ti kaj. In dekle, kaj dekle? Stopiš k njej, muza se ti, in (oponaša) hi—hi—hi, he—he—he, da se je Bog usmili.

Janez (se smeje). Vidiš, moje dekle ni tako!

Štefan. Saj ne pravim, da je ravno tvoje tako!

Janez. Ona je čisto drugačna, kot so druge! Pri moji veri . . .

Štefan. Pa kaj boš, saj poznam Urško.

Janez. Lepša je, hvala Bogu, kot vsaka druga v vasi!

Štefan. Je, je! Moraš jo imeti vražje rad.

Janez (dvigne ponosno glavo). Hm, veš, kar nor sem nanjo; vso pamet mi je vzela. Saj nič drugega ne delam, kakor na mrak čakam, da morem k njej! Samo pri njej bi bil!

Štefan. He, he, vražje so te kome-dije! Ali misliš, da je pri meni drugače? Kar nekaj ti privre iz srca, ali ne? Pa povej mi, ti si že predlanskim za njo lazil . . .!

Janez. Ah, ti niti ne veš! Že tačas sem jo imel rad, ali nisem hotel nobenemu zaupati. No, oče bi me . . . Tudi mati ničesar ne ve.

Štefan. Samo pazi, da ne zvedo, če ne, bodo iskre v hiši!

Janez. Pa naj, kakor da ne bi smel imeti dekleta! Vsak ga ima; v celi fari ni fanta, ki bi ga ne imel!

Štefan. In v mestu menda tudi nisi bil brez punce? Odtod tvoja slaba spričevala, da so te izključili, ko bi bil lahko mašo bral!

Janez (strese glavo). E, kaj tisto! Kar je, je! Ko bi ne bilo Šprajcarja, bi se to nikoli ne bilo zgodilo. On me je zapeljal in tako sem šel za druge v ogenj po kostanj. Dober človek sem! In v luknjo bi me bili kmalu vtaknili!

Štefan. Pa kaj boš sedaj? Doma?

Janez. Ko bi Urške ne bilo, bi šel za pisarja, tako pa ne vzdržim nikjer!

Štefan. Ali, oče bo zvedel!

Janez. Pravzaprav, jaz bi tega očetu nikdar ne povedal; niti ne bom. Ali, če bi se tako pripetilo? No misliš, da ne bo? Jaz bi precej — O, ti me še ne poznaš! — za njo v ogenj skočil!

Štefan. Komedijo bi imel. Tako je nekoč nekaj o meni slišal; skoro bi bil váme skočil.

Janez. Tudi náme se dere; vse mi že preseda! Saj bi se poprijel kmetije, pa . . . Zadnjič me je poslal v Kranj s pramom; pa vrag vedi, pram je obstal pri hiši, prav ko je ona stopila na prag!

Štefan. Aha, aha! Kaj pa ti?

Janez. No, postal sem.

Štefan. Kako pa? Pred dekletom boš pa vendar postal.

Janez. In pram je pričel biti, in voz bi se bil kmalu prevrnil v jarek. Vrag pa mi prinese prav Majdiča mimo!

Štefan. Ta griža, salamenska!

Janez. In zvečer! Da bi bil videl očeta, kakor risa. Zmerjal me je kot cigana.

Štefan. Še dobro, da te ni ubil! He, mene je enkrat hotel! Če bi matere ne

bilo . . . Še zbežati nisem mogel! Pa takrat sem ga videl, kako je rjul, ko je dobil tisto pisanje iz mesta, radi tebe! Še nikoli kaj takega! Jaz ga poznam, dolgo že služim pri njem!

Janez (ga skuša). Ubil bi on človeka? Ne? Kaj misliš?

Štefan. E, ne bi ne! Razjezi se, ali hudega ne naredi! Ni slab človek!

Janez (malo zmeden). Ali tako, recimo, če bi mu kdo res naredil krivico?

Štefan. Kakšno krivico?

Janez. Takó, veliko krivico!

Štefan (maje z glavo). Hm, hm, ne bi! Tujega morda že, ali svojega? Razen, če bi . . . (se obotavlja).

Janez (ga gleda zvedavo).

Štefan (nadaljuje). Ako bi kaj takega . . .

Janez. Tako, kaj ne? Proti poštenju . . . in . . .

Štefan. Ej, potem že! Pri taki stvari bi vsak zrojil. Zakaj vprašuješ?

Janez (premišlja).

Štefan (zaupno). Pa vendar nisi ti storil, kaj napačnega? Daj, povej!

Janez (se obotavlja). E, vidiš . . . tako . . . no, ne vem kako bi ti povedal?

Štefan. Saj vem kaj si storil!

Janez (prestrašen). Kdo ti je povedal.

Štefan. Nihče, ampak mislim si lahko!

Janez. Huda stvar je to, in bojim se! Ti ne veš, kako se bojim! Kaj sem naredil!

Štefan (ga tolaži). E, ne bo tako hudo! Zgodilo se je, pa je! — No, kaj pa Urška?

Janez. Urška! Urška! Ravno radi nje sem se spozabil! A, to ti je blaga duša!

Štefan. Hm, rada te ima!

Janez. Oh, ona! Kaj ne? Poznaš jo, in rada, rada me ima; celega me ima rada in vseč sem ji zelo.

Štefan. No, vidiš!

Janez. No vidiš, tega bi pa vendar ne bi bil smel narediti! (V strahu.) Uh, kaj bo! Kaj bom počel, kadar se bo zvedelo? (Hitro.) Boš videl, Štefan, ubil me bo, boš videl!

Štefan. Oh, ne bo ne! Saj ni tako! Mlad si, boš že prestal! Ampak ona, ona!

Janez. Kaj ona?

Štefan. E, beračija, komaj da se močnika nasiti! In delati bo treba, ali ne bo mogla!

Janez. E, njej ne bo nič! Ona ni kriva, ali jaz, jaz sem kriv!

Štefan. Ali jaz pravim, da je treba jesti, a delo je težko! Ona edina dela in zasluži. Mati njena je še slabša kot tvoja in boleha.

Janez. Pridna je ona, kakor čmrl. Delala bo; da, ona ima zlate roke.

Štefan. Ja, ja, če bo le mogla?

Janez. Zakaj bi ne mogla?

Štefan. No, prijatelj, oslabela bo, oslabela! Je težava!

Janez (začuden). Kakšna težava? Zakaj?

Štefan (nemirno). E, vrag naj se razume v tvoji kaši! (Sliši se za sceno očetov glas.) Tu je, sedaj bo vojska! (Skoči in prime za delo.) Pa kaj je vendar?

Janez (je tudi skočil in pričel pobirati trske). Ne izprašuj, nikar! Ubil me bo!

(Stari Siherl prihaja. Trdne postave, visok, korak težak, s palico in golorok. Štefan in Janez se malo potuhmeta.)

Siherl.* Halo, sta že zopet v pomenku, kaj ne? I, seveda! Davno že nista bila skupaj! Kaj, in drva še niso zložena? In ta grča? Rekel sem že, naj

* Prizor med Štefanom in Janezom naj bo pomenek, ne dolgočasen, toda ko nastopi Siherl, naj se vrši prizor do konca živahno in v tempu.

se razcepi! Kako dolgo bo pa še ležalo to tu okoli?

Štefan. Oče, žaga je pokvarjena!

Siherl. Ali naj jaz drugo naredim, kaj?

Štefan. Ne pravim tega, le to sem hotel reči, da je žaga zanič.

Siherl. Tvoja glava in tvoje roke so zanič, klada! Kaj dela sekira tukaj?

Štefan. Toporišče sem tesal.

Siherl. Glej, da te jaz ne natešem, da boš pomnil! Poberi jo! Zakaj je hlev odprt?

Janez (pobere sekiro in jo položi h kladi).

Štefan. Živini sem nosil.

Siherl. Saj se pozna. Od skednja pa do hlevskih vrat je vse nastlano; na vsak korak leži seno na tleh.

Štefan. V starem košu sem ga nosil, pa pušča!

Siherl. Kam si dejal novega?

Štefan. V hlevu je.

Siherl. Zaradi lepšega, kaj? Jaz ti bom že pokazal, ti si zviti kot kozji rog! (Kaže palico.) Glej, ako se te lotim! (Sinu.) In ti, kaj pa s teboj? Sediš in lenariš.

Janez (se premakne na sedežu, v zadregi). Sedim, in . . .

Siherl. Kaj praviš? Ali nimaš nič dela, kaj?

Janez (zmeden). Dela bi že imel, kako da ni dela?

Siherl. Kaj pa vendar misliš? Ali boš vedno postopal doma? Vzdigni se! (Janez gleda boječe očeta. Siherl nadaljuje.) Vzdigni se, če ti pravim, in delaj! Misliš, da te bom zastonj redil? Za nobeno rabo nisi! Nisi ne študent, ne gospod; za kmeta zanič! Kaj vendar misliš? V vojaško suknjo te bomo vtaknili!

Janez. Oče! Stojc je bil tukaj . . .

Siherl (ne posluša). V mestu bi bil lahko za pisarja, ker za kmeta nisi; pa ne! Nisi za nobeno rabo; in mati ti daje potuho! Če bi bil za kaj, bi mi ne kradli tatovi vsako noč sadja!

Štefan (hitro). To so oni iz . . . Kakor srake so.

Siherl. Ne čenčaj, gobezdalo! Raje končaj delo, pa se drugega loti! Kdo te kaj vpraša? (Gre malo po dvorišču.) Taka dva fanta, taka korenjaka v hiši, in pustiti, da tatovi lazijo okoli hiše! Kdo je še videl kaj takega? (Se obrne in zadére.) Seveda, kdo bo pa vasoval, kdo bo pa lazil po vasi okoli deklet! (Sinu zažuga.) Bog ne daj, da se katere lotiš! Kot študent si že uganjal burke v mestu. Pazi! Niti pred oči mi ne hodi potem! Kar poberi se, da te ne vidim nikoli več! (Štefan zakašlja.) Hm, hm,

kaj pa pokašljuješ? Ali mar hočeš li-povega cvetja s tole? (Dvigne palico.) Za dekleti bi lazili; ali jaz vam bom pokazal dekleta! Spake grde!

Štefan (ki je ostavil žago in zložil nekaj polenov, odhaja in pogleda Janeza).

Siherl. Kam pa greš, motovilo?

Štefan. Seno bom pobral, ki sem ga raztresel. (Gre.)

Siherl. Pojdi, da te več ne vidim! (Malo odmora. Siherl pogleduje po dvorišču; Janez se hoče za njegovim hrbtom odstraniti; stopil je do puške.)

Siherl. Kam pa? Kam se vlečeš?

Janez. Pomagat mu grem.

Siherl. Kaj pa da! Da se zopet malo pogovorita, kakor babe. Tudi tukaj je zadosti dela zaté! (Janez ostane.) Kje je mati?

Janez. Prej je malo legla; sedaj pa menda perilo ravna.

Siherl (pomolči; se obrne in zadene ob poleno). Poberi to poleno! (Janez, nemiren, hoče pobrati drugo.)

Siherl. Ne, to! (Janez se obrne in pobere drugo poleno.)

Siherl (osorno). Tisto tam, tam!

Janez (ves zmeden gleda).

Siherl. Boš, ali ne boš?

Janez. Katero?

Siherl. Tisto tam pri kladi, neroda!

Janez (pobere poleno).

Siherl. Tja ga položi! (Ga vprašuje pogleda.) Kaj ti je? Ves zmeden si!

Janez. Nič.

Siherl. Nič, kajne! To je najbolje! Dela se oprimi doma! Te trske poberi in sekiro nabrusi!

(Janez je pričel pobirati trske. Oče hodi semintja in nekaj premišlja; včasih sune z nogo kako trsko proti sinu.) — Iz hiše se naenkrat začuje

glas matere. Pomagajte! Za božjo voljo!

Janez in Siherl (se prestrašita).

Siherl (gre v hišo in postoji na pragu). Kaj pa je mati? Kaj?

Materin glas (pri oknu za odrom). Moj Bog! Kdo je to naredil?

Siherl. Kaj vendar?

Materin glas. Nekdo je škrinjo premetal!

Siherl. Kakšno škrinjo?

Materin glas. Mojo. Kdo je imel kaj iskati notri? Mojih korald ni, tistih lepih rdečih, ki si mi jih dal ti, ko sva se vzela! In škatla s peticami in križavci!

Janez (ki je ves čas ostro poslušal in se že pri prvem »pomagajte« zdrznil, je postal bled; ne more se premakniti z mesta; trese se in ne ve kam).

Siherl (stopi bliže). Kaj! Koralde? Križavci?

Materin glas. Ni jih, pa jih ni! Vse sem preobrnila.

Siherl. Išči, išči! Si jih že kam vtaknila.

Materin glas (za odrom). Ne, pa ne! Na dnu škrinje, v malem predalu so bili. Saj vendar vem, kaj delam!

Siherl. Pa kdo bi bil to storil? Ali je bil kak tujec tukaj, ali v hiši?

Materin glas. Sosedà je prišla; pile sva kavo.

Siherl. Pa vendar nisi kam odšla? Išči! Kar tako se ne more človek obsojati!

Materin glas. Ne, ne, nikamor! Oh, moj Bog!

Siherl (jezen). Ali to se pravi, da nekdo krade, v moji hiši krade! Pa ne samo v hiši, marveč tudi okoli hiše!

Janez (ki je ves ta prizor poslušal v trepetu, se je pričel pomikati proti skednju, ne vedoč, kaj dela).

Siherl (nadaljuje). Vsako jutro je sadno drevje otreseno; pa najlepše hruške! Do sedaj sem mirno prenašal; ali sedaj mi je preveč! Zasledil bom vraga! Roke mu bom postrelil! Mislil sem, da otroci delajo.

Materin glas (za odrom). Koralde... spomin . . . križavci!

Siherl. Mu bode že presedalo, kdorkoli je! (Sinu, ki se ves uničen ne gane z mesta.) Vidiš, to je sad tvojega ponočevanja!

Janez. Oče! Pa kaj naj jaz?

Siherl. Poberi se od doma, če nisi zanič! Če še tega ne znaš čuvati, kar so ti drugi pridelali in preskrbeli. Ali zvečer, komaj se zmračí, in žlico iz ust, pa kar kamižolo na rame, klobuk postrani, pa hajd na vas! Nikdar nisi pri bolni materi; sosede morajo prihajati! In hiša naj stoji sama, da tuji potepuhi kradejo, kar se jim zljubi! In oni? Kje je hlapec?

Janez. V hlevu.

Siherl. Pokliči ga! Vraga bom zapodil in tebe ž njim!

Janez (gre kakor v sanjah v hlev).

Materin glas (za odrom). Jaz, sirota! Prav nikjer jih ni! Toliko denarja!

Siherl. Res, če bi bil komu kaj storil, da se pravdam, tožarim, rekel bi, da mi je kdo iz maščevanja to storil! Toda naša hiša, hvala Bogu, je poštena in na dobrem glasu po vseh Bitnjah in daleč naokoli! In vendar se najde tako brezvestno seme, da raznaša, kar imam! (Hlapec prihaja z Janezom.) Glej ga, kje si bil?

Štefan. Seno sem pospravljajl.

Siherl. Pri vragu si bil! Samega vruga nosiš pri sebi. Kako dolgo boš še puščal hišo samo in se ciganil po vasi?

Štefan. Oče, jaz se ne ciganim! Včasih malo pogledam po vasi, se izprehodim!

Siherl. Glej jih, gospodov! Izprehajajo se! Jaz ti bom dal izprehode! Ali si videl kakega tujca?

Štefan. Nisem, oče! Zakaj?

Siherl. Nek tat, nekrščansk človek, je materi ukradel tiste drage koralde in križavce. Saj si jih videl!

Štefan (začudeno). Kaj, ukradeni so? Pa kdo jih je?

Siherl. Potepuh!

Štefan. Kakšen potepuh? E, pa to se ne sme pustiti! Naznaniti je treba!

Siherl (odločno). Saj bom! Trideset let sem gospodar, vsakega sem pustil pri miru, ako pa vidim, da se gre za mojo glavo, o, bom tudi jaz prijel za ušesa! (Janezu.) Kamižol mi prinesi!

Janez (gre proti hiši; mimogrede). Kam hočete oče?

Siherl (razburjen). Že vem, bom pokazal kaj se pravi krasti! Videti hočem, če je še kaj pravice na svetu!

Janez (je prinesel kamižolo iz hiše).

Materin glas (za odrom). Ne pre nagli se, oče!

Siherl. Ne! Po biriče grem, da stvar naznanim! Enega bom kar s seboj vzel in od hiše do hiše ž njim, skozi vso vas, v vsako hišo! Mene ne bodo tatje tatinski! (Fantoma.) Vidva ostanita doma, na hišo pazita! (Ko se oče obrne, da bi odšel, zakliče sin.)

Janez. Oče!

Siherl (se obrne). Kaj je?

Janez (stopi bliže). Nikar ne hodate!

Siherl (osorno). Zakaj ne?

Janez. Ker, ker, — ker sem jaz vzel materine koralde!

(Vsi obstrme.)

Siherl (komaj dobi sapo). Kaj? Ti, si jih . . . ? Ti?

Janez. Da, jaz sem!

Siherl. Sin! (S težkim glasom in kakor pobit.) Moj sin, moj sin krade?

Janez. Oče, peklo me je! Sam bi bil povedal!

Siherl (spusti palico iz rok, dvigne roke nad glavo). A, a, moj sin krade? Moj sin? In ti stojiš še tu pred menoj? Zemlja se še ni odprla in te pogoltnila? Joj, joj meni! Izgini! Izgini! Izgini in ne vrni se več pred moje obličje!

Janez. Počakajte, oče, da povem!

Siherl (zelo razburjen, komaj govori s hripavim glasom). Tu ni treba ničesar pripovedovati! Beži! Ubil bi te!

(Čuje se materin glas, ki moli:)
V imenu Očeta in Sina . . .

Janez. Oče, nisem tega iz . . .

Siherl (se ojači, skoči proti sinu. Štefan ga obdrži). Ubil te bom, ubil, ako mi ne izgineš izpred oči!

Materin glas (za odrom). Oče, usmili se!

Štefan. Ali gospodar!

Siherl (mirneje, ali vendar v zatrti jezi). Tako je torej! Moj lastni sin mi pljuje v obraz (se zgraža), krade. (Razburjen sede na grčo.) Ah! Moj sin, tat! Krade!

Janez (z utešenim glasom). Oče, že dolgo časa, že od pomladi, ko sem se zopet vrnil in mi ni bilo več mogoče živeti tam zunaj, sem vse tajil! Težko mi je bilo, oče; sedaj, sedaj hočem vse povedati, oče, če me tudi na tejle kladi na kosce razsekate!

Siherl. Jaz te bom že sodil, ne boš mi delal več sramote!

Janez. Oče, vse povem, vse! Vi ne veste, da imam dekleta!

Glas materin (za odrom). Za pet ran božjih!

Siherl (skoči pokonci proti vratom). Mati, poslušaj! Fant ima dekleta, dekleta ima!

Janez. In vidite, oče, jaz ne morem brez nje živeti! Umrl bi zanjo! (Vedno

bolj pogumno, ko vidi, da se je oče naslonil na vrata.) In bom, če hočete, precej.

Siherl. Katero? Katero?

Janez (govori ves naslednji govor hitro, kakor da bi sul besede, toda iz srca, včasih ihté). Saj jo poznate! Urško. Njena mati je bolna! Ona sama v hiši! Dela, dela pridno, kakor mravlja! In dobra je, da jo mora človek rad imeti, pobožna in poštena! Siromaki so, da ni večjih! Še nezabeljenega krompirja jim dostikrat manjka! In tako lepa je, in strada! Ali jaz sem hodil tja; tudi danes sem bil, oče! Naša mati spečejo kaj dobrega, kolače, štrukeljčke, belega kruha! . . . Jeste, vi jeste, a jaz lomim od svojega dela pod mizo in shranim! In kadar me nihče ne vidi, pokrijem z roko in spravim v žep, da nesem Urški.

Glas materin (za odrom). Žalostna Mati božja!

Janez (nadaljuje, ko vidi, da se oče ne gane in vse posluša). Vse bi ji dal, vse! Oko iz glave, roko, kar hoče, vse, vse! V začetku še govoriti ni hotela z menoj! Ne! Rekla je: »Tvoji ne vedo. Povej jim preje! Nočem, da bi se jezili oče ali mati, jaz sem sirota!«

Siherl. Kaj pa! Zato me pozdravlja tako prijazno ta beračica!

Janez. Oče! Vse ima rada, Vas, mater in Štefana! Rekel sem ji, da sem povedal materi, očetu pa še ne smem.

Siherl. In njej, njej si dal koralde, ki so tako dragocene!

Janez. In križavce tudi! Rekel sem, da jih ji mati pošiljajo, ker jo imajo radi. Jokala je od sreče in poljubljala jih je, ko sem jih ji prinesel.

Siherl (mrko ali porogljivo). Ej, torej imaš dekleta, in križavce si ji dal! In to je vse, drugega nimaš povedati?

Janez. Še to, da bom umrl, ako mi je ne daste!

Siherl. In to je vse, fantalin! Torej zaradi te beraške vlačugarice,* tat!

Janez (zakriči). Oče, ona ni vlačugarica! Tega ne bote nikoli več rekli!

Siherl (srdito). Kaj, ti mi boš branil, fantalin! Ti boš pretil očetu, tat! (Poznaš li četrto božjo zapoved? (Pograbi na tleh ležečo sekiro in jo zavihiti po zraku.)

Janez (v največjem strahu pograbi puško in jo izstrelil, ki pa nikakor ne sme pomeriti na očeta.)

(Istočasno:)

Mati (za odrom). Mati božja!

Štefan. Kristus . . .

Siherl. Fantalin !!!

* Od besede »vlačugarica« se mora ves prizor še hitreje vršiti in v razburjenosti vseh.

(Ko Janez izstreli puško, se prestraši in zbeži. Občinstvo naj bi imelo vtisk, da se je puška sama izprožila!)

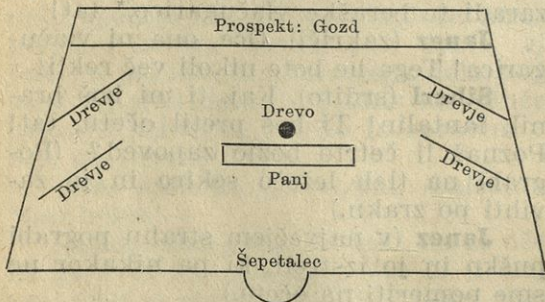
Siherl (je v trenutku omagal, toda precej se je ojačil in zakriči za njim). Fant, Bog naj te kaznuje! Ne prikaži se več! (Zakrije obraz in s tresočim glasom govori.) Tat! Tat! (Pade na grčo.)

(Zastor hitro pade.)

Druga slika.

V Raščinskem gozdu.

Godi se pozno popoldne.

Dimež (prihiti v raztrgani kmečki obleki, golorok, klobuk na glavi, v levi roki nosi razbite železne okove, v desni majhno sekiro. Veselo). Zopet prost! Pognali smo jih v beg, to beriško druhal. Junaško delo je bilo! He, ni ga,

ki bi se mogel kosati z menoj! (Vrže okove pod drevo.) Tu počivajte, vezi slavne pravice! Ne bote več objemale mojih rok. (Sede na panj in si briše potni obraz.) Dovolj truda nas je stalo. O, ko bi se tako boril z Lahi, zaslužil bi zlato medaljo. Toda gospôdi tam v Mekinjah sem prekrižal račune. (Vstane, stopi na panj, seže z roko v votlo drevo ter potegne puško iz drevesa.) Ah, še čakaš name! Da si mi zdrava, očetova risanica! Ti si bila kriva, da sem pobegnil z doma. (Jo ogleduje.) Žalostne spomine mi zbujaš.

(V tem trenutku se zasliši petje za odrom. Dimež se skrije.)

Jože (za odrom poje).

Pa v Kamelc je fletno;
so bistre vodice
in lepe stezice . . .

(Jože, krošnjar z lonci, prisopiha z leve; na hrbtu nosi velik koš pobitih loncev. Iz koša štrli slama. Dvaindvajsetletni fant, golobrad, lice debelo napihnjeno; se vede, da napravi vtisk omejenega človeka; se pogosto jezi in zopet smeje v presledkih, brez vzroka. V rokah nosi gorjačo. Govori v dialektu.)

Jože. A, ja, ja, kmalu bom doma. Ha, ha, (obstoji pri panju) kako je

vroče! Ja, bom pa malo počival. (Si nerodno vleče koš z ramen; končno ga postavi poleg panja.) Nikoli več ne bom silil z doma; stradati moram, lonci vsi pobiti in denarja nič. Kaj bodo le mamica rekli, ki so mi toliko branili. Rekli so: »Jože, Jože, nikar ne hodi z doma! Doma ostani, doma prodajaj!« A, ja, ja, kdor mamice ne uboga, ga tepe nadloga. (Se usede na panj, prične se znova jeziti in maha z rokami po zraku.) Jezen sem kakor gad. (Skoči pokonci, se vstopi sredi odra in poje v domačem dialektu.)

Krošnjo piskrov sem si kupil,
Se v Ljubljano sem podal;
tako daleč še nisem skusil,
kar sem s piskri barantal.

Čedro novo v áržet denem,
vsujem v mehevc tobak;
krivo pal'co v roko vzamem,
da se pes boji me vsak.

V Ljubljano jo primaham hitro;
»ajzenpon« se mim' peljá.
In ljudi je vse migljalo,
gledat grem tega šenteja.

Pa kako sem se prestrašil,
ko »mašina« zahrešči.
Menil sem, da Dimež pride,
ker v vóze vse beži.

Do vozov tud' jaz letim,
da vsi piskri zapojó;
kosmat mož pa kakor kozel,
»Holt!« mi zadaj zakriči.

»Močen pisker čem ti dati,
takega na svetu ni;
a v Trst zato peljati
moraš mene in te reči.«

Tako rečem in poskočim
notri zdaj pri duricah.
Hítro v voz jaz priti hočem,
butim pa nazaj, o strah.

Bile so preozke durí,
krošnja pa previsoka;
piskri moji, v hipu vsi
vsuli so se kar na tla.

V vóze take, to pač rečem,
jaz nikoli več ne grem;
tud' v Ljubljano nič več nečem,
veliko rajši sem doma.

(Po petju.) A, ja, ja, doma pri mamici
je vendar še najbolje. Z doma pa ne
grem več, o ne, nak! Danes je petek in
mamica je skuhala štrukeljčke, he, he,
he; meni pa tako kruli po trebuhu!

Dimež (ki je že dolgo časa opazo-
val Joža, stopi izza grma). Odkod pa,
Jože, odkod?

Jože (ga postrani pogleda). Odkod neki? Iz Ljubljane. V Trst sem se hotel peljati lonce prodajat.

Dimež (stopi k njemu, pogleda v koš). Pa jih nisi prodal, ker imaš polen koš.

Jože. Prodal? Prodal bi jih že, če bi se mi ne bili razbili. Tako sem pa jezen kakor gad.

Dimež. Kakor vidim, res črepinje nosiš domov.

Jože. Seveda! Ali sem jih hotel zastonj pustiti v Ljubljani?

Dimež. Jože, ti si tepec!

Jože (jezno). Ti me že ne boš pital s tepcem, ti že ne! Le sebe malo poglej!

Dimež (kakor bi ga ne poznal). Kje si pa doma?

Jože. Iz Potoka pri Komendi.

Dimež. Ali poznaš mlinarja?

Jože. Kaj bi ga ne, saj grem vsak dan v mlin.

Dimež. Ali bi mu sporočil nekaj?

Jože. Bi mu ja!

Dimež. Sporoči mu, da ga Dimež pozdravlja in naj mu jutri do Marijinega zvonjenja pripravi 200 goldinarjev.

Jože (se vzravna in se zagleda v Dimeža). Kaaj naj mu rečem? Da naj dá za Marijino zvonjenje 200 goldinarjev?

Dimež. Ne za zvonjenje, ampak Dimežu naj pripravi do tega časa 200 goldinarjev! Pride ponje.

Jože. Pojdi, pojdi! Kako, saj je zaprt! Videl sem, kako so ga peljali v Mekinje, povezanega kakor prašiča, he, he.

Dimež (vzkipi). Kaj! (Se takoj pomiri.) Če mu to sporočiš, dobiš petico.

Jože (se smeje). E ja, kje jo boš pa vzel?

Dimež. Dimež ti jo bo dal. Le pojdi k mlinarju; boš videl, kako te bo vesel.

Jože (je prtal koš na rame).

Dimež. Ti sporoči mlinarju, jaz ti bom pa koš pomagal oprtati. (Mu pomaga.)

Jože. A ja, ja, za »Bog plačaj« ga le oprtaj! (Odhaja desno.)

Dimež. In srečno hodi, Jože! Pa glej, da ti Dimež loncev ne pobije!

Jože. O, ne bo jih ne, saj je v luknji! E, ja, ja . . . (godrnjaje odide).

Dimež (se smeje za njim). Taki tepci so najboljši pismonoši. Pred štirinajstimi dnevi sem pisal za denar, da naj ga pošlje na domenjeni kraj. Le čakaj, jutri boš odprl mošnjo in štel bankovce, pa prave, ne Prelesnikove.

(Začuje se pisk. Dimež odgovarja enako in prime za puško.)

Jernej Krofenač (še za odrom). O, Janez! Ali si res ti? (Se prerine preko grmovja; prihaja od leve.)

Dimež. Da, jaz sem.

(Nastopijo: Anton Nagrašek, Jože Mihevc, Matej Cepuder, Tomaž Pribovšek in Durgelc.)

Jernej Krofenač. Bog te živi, Janez! (Mu seže v roko.) Torej si jim vendar odbrusil izpred nosa. Ej, saj sem vedel, da ne boš posedal na ljubljanskem gradu.

Cepuder in drugi (mu nudijo roko).

Cepuder. Da si le spet med nami; kaj bi počeli brez tebe!

Nagrašek. I, jaz še drugače nisem mislil, bi pa v Ljubljano šli ponj. (Se smejejo.)

Dimež. A, ni ječe in zapaha, ki bi se Dimežu ustavljal. Deset let bi mi bili naprtali na hrbet, če bi se jim ne bil danes izmuznil.

Mihevc. Vraga, deset najlepših let brez dela! Kakor večnost.

Dimež (nevoljno). Vsega ste krivi vi!

Krofenač (hladnokrvno). Kako mi?

Dimež (osorno). Ne vsi! Toda največ Gofelsteher in Nagrašek, ta cigan! Tako se godi, ako me nihče ne posluša. Če bi bili ubogali, kakor sem ukazal, in stražili pri Krvavem znamenju, bi bili

videli že oddaleč biriče in gonjače, kako so se bližali. Pa Gofelsteher, ta požrešna zver, hoče na svojo roko kra-
sti prašiče! Tako so se nam biriči brez
skrbi približali za hrbet.

Krofenač. Jeziš se na nas, ker te
nismo mogli rešiti iz rok biričev. Ver-
jemi, da ni bilo mogoče! Večina je bila
proti nam; mi smo bili preveč raz-
treseni, pa še orožja nismo imeli s
seboj. To veš, da je Gofelsteher izučen
mesar; ko si mu naročil, naj odpelje iz
sejma par volov, je izbral najlepše ter
jih gnal na Primskovo k Šprajcerju.
Dva sta mu pomagala.

Dimež. In Durgelc, ta pijana muha,
zadremlje, da bi ga bili kmalu lovci
ujeli. Za vraga, če pomislim na to, vse
bi podavil. (Strogo.) To se mora nehati!
Ali tako, kakor zapovedujem, ali pa ...
(vzdigne puško. Nadalje strogo:) Kaj
ste počeli zadnje dni?

Krofenač. Kmetu iz Cerkelj, ki te
je spoznal in izdal na sejmu biričem,
smo postavili rdečega petelina na stre-
ho. V Mekinjah sem govoril s Katrico;
poizvedovala sva, kdaj te ženejo v
Ljubljano. Jokala je žalosti.

Dimež (se zgane). Uboga Katrica,
koliko mora prestat!

Krofenač (nadaljuje). Gofelsteher,
Cepuder in še drugi smo se poskrili

okoli Mengša, da počakamo biriče in tebe rešimo; Gofelsteher je pa med tem časom ukradel v cerkvi iz tabernakla kelih . . .

Dimež (zroji). Prokleti pes! Take-mu počenjanju mora biti konec! (Hodi goriindoli.) Na moje ime take lopovščine! Ta bo še visel nad Planavšekovo hišo, da se mu bodo priklanjali sedmeri vrhovi smreke, dokler ne zgnije!

(Prihajajo: Gofelsteher, Pribovšek in Durgelc.)

Gofelsteher. Da bi te strela, Janez! Glej ga, kako je čiv in živ; Bog te živi! (Mu ponuja roko.)

Dimež (ne seže v roko; hladno). Pozdravljeni, fantje!

Gofelsteher. Ej, kako si pa ošaben!

Dimež (resno). Boštjan, opusti v prihodnje krajo prašičev in ogibaj se cerkve! Ubogih kmetov mi ne odiraj na moje ime, če ne, bo slaba predla nama obema. Ako pridem še enkrat za zapah vsled tvoje neposlušnosti, se ti bo slaba godila.

Gofelsteher. I, ne, Janez, nikdar več!

Dimež. Nobenemu se ne godi slabo, vsak dobi lep del in dobro smo preskrbljeni. Povsod imamo dovolj prijateljev in skrivališč, v Kamniku, Tuhinju, Komendi, Cerkljah, Kranju, Loki

itd. Nikjer ne najdeš gostilničarja, ki bi ti ne zaupal na Siherlov račun. In naj se biriči še tako na glavo postavljajo, smo vendar mi tisti, ki bodo godli, in oni, ki bodo plesali. Nam ne bo nihče gospodoval! Zato pa bodi naše načelo: Vzemi bogatinu in pomagaj revežu! Potem bomo mirno spali.

Nekateri. Tako je!

Drugi. Prav ima!

Tretji. Sveta resnica!

Gofelsteher. E, seveda! Denar je denar, naj je hudičev ali biričev. (Se potuhnjeno odmakne in odide desno.)

Dimež. Ali ne veste, da se je sodnik v Mekinjah zaklel, da nas vse pobesi? Tako tudi Stojc in drugi naši sovražniki. Zakaj torej brez potrebe izzivati kmeta in gosposko?

Klobučar (za odrom). Janez! Janez!

Dimež. Kdo kliče? (Vse gleda na desno.)

Klobučar. Jaz sem.

Dimež. Kaj je, Tone?

Klobučar. Poslušaj! Ta cigan, Gofelsteher, nas bo vse pripravil ob dobro ime. Doli pri znamenju Matere božje je okradel ubogega kmeta, ki je prodal zadnjo kravico, da bi mogel plačati fronke.

Dimež (srdito). Strela iz jasnega neba! Kje je?

Klobučar. Doli v jarku leži in si liže prste kakor maček ter šteje bankovce. Ubogi kmet pa dirja po cesti, vpije in tarna, kakor bi ga drli.

Dimež (skoči kvišku). Pojdi in pripelji oba sem! (Klobučar hitro odide. Dimež hodi razburjen goriindoli.) O, prokleti požrešnež, lakomni pes, prav vse bo pahnil v nesrečo! Kaznovati ga hočem kot še nobenega.

Krofenač. Kaj hočeš storiti?

Dimež. Ti še vprašuješ, kaj? Pregnal mu bom lakomnost za vedno. Zadnjič je danes to storil. Nočem, da nas ta mrcina pahne v pogubo.

Klobučar (prihiti na oder ter kliče nazaj). Gofelsteher, pridi, pridi! Janez te hoče! (Zase.) Ako danes ni zaigral. (Se prikaže Boštjan Gofelsteher sladko se smeječ.)

Gofelsteher. Kaj me pa kličete? Kaj je novega, Janez? Ali naj grem po opravo, da se boš svatovsko oblekel?

Dimež (stopi osorno pred njega in zagrmí). Ni treba!

Gofelsteher (v zadregi s prisiljenim humorjem). Kaj ti pa brca okoli srca?

Dimež. Pusti te bedaste šale in odgovarjaj resno na resna vprašanja.

Gofelsteher (drzno in porogljivo). Oho! Torej resno? E, pa naj bo, torej resno! (Klobučar pripelje starca na

oder ter mu s prstom kaže na Janeza. Starec je črez 60 let star, glava osivela; oblečen je praznično. S klobukom v roki se bliža Dimežu.) Dovolj, tale fant pravi, da si ti glavar, da si ti Dimež in da nočeš dopustiti, da se kmetu dela krivica. Glej, če jutri ne plačam za ostalih fronkov, mi bodo vse zarubili; prodal sem zato zadnjo kravico iz hleva, samo da bi rešil hišico. Pa mi je onile (pokaže na Gofelsteherja) ukra-del ves denar.

Dimež (komaj premaguje jezo; starcu). Potrpi! (Stopi k Gofelsteherju.) Zakaj si to storil?

Gofelsteher (drzno). Vidiš, Janez, davkarija ima več kot mi vsi. Mislil sem si takole: Če plača fronke, tedaj mu ne ostane ničesar; vzamem mu jaz denar, tudi nima ničesar; torej je vedno bolje, da mu vzamem jaz denar in nima ničesar, kakor da plača fronke in obadva nimava nič!

Dimež (ga pogleda in veli). Sem z denarjem! (Nekaj odmora.)

Gofelsteher (pomolči in pogleda na tla.)

Dimež (odločno). Sém z denarjem!

Gofelsteher (seže v malho in izroči denar Janezu).

Dimež (vzame denar ter ga izroči starcu.) Tu je, pa vzemi!

Starec (radostno). Hvala ti stokrat! Bog te blagoslovi! Kako ti poplačam?

Dimež. Tako, da mi odpreš hišo, ako kdaj potrkam na njena vrata. In zdaj, da vidiš, kako Dimež kaznuje vsakega, ki si drzne oropati ubogega kmeta (potegne Krofenaču izza pasa pištolo in ustreli Gofelsteherja).

Postojanke:

Klobučar

Krofenač

Janez

Gofelsteher

starec

} rokovnjači

Gofelsteher (zadet). Joj, joj! (Se opoteka, pade znak na tla.)

Krofenač (skoči k Janezu). Janez!

Starec (prestrašen). Za božjo voljo, kaj si storil?

(Gofelsteher, Krofenač in starec vzkliknejo vsi istočasno!)

Dimež (starcu hladno). Videl si! Pojdi sedaj in pripoveduj, kako kaznuje Dimež neposlušnost!

Starec (tresoč se, drži v rokah denar). Ali za božjo voljo . . .

Dimež (ostro). Pojdi in ubogaj! (Starec prestrašen odide.)

Gofelsteher (v smrtnem boju porogljivo). Slabo si meril, pes! Sedaj si se pokazal junaka; zdaj misliš, da bodo

slavili tebe, tvoja dela, da si boljši od nas. (Omaguje.) Pošljite po duhovnika! Slabo mi je; zadnja ura se bliža.

Dimež (Klobučarju). Skoči v vas in prosi kaplana, da mu reši dušo! (Klobučar odhiti.) Nočem reči, da sem boljši od drugih; skrivač in rokomauih sem kakor drugi. Toda ne maram (se obrne proti Gofelsteherju, ki leži na tleh), da bi radi tvoje zverinske lakomnosti prej prišel na vislice kot mi je sojeno. Požigal in kradel si na moje ime, četudi sem ti že tisočkrat prepovedal. Tvoja nenasitljiva lakomnost mi je pomagala v ječo, pa vse to ti odpuščam! Ali, da si nas hotel še pri kmetih, ki so vendar naša zaslomba, pripraviti ob zaupanje, tega ti pa ne morem odpustiti! In ta umor rad sprejemem na svojo dušo. (Se obrne proč.)

Gofelsteher. Ubijalec, še se me boš spominjal! (Se prime za prsi. Dva tovariša ga primeta in prislonita k panju pod drevo.)

Nagrašek in **Mihevc** (ki sta odšla s starcem na stražo, prihitita na oder).

Nagrašek (še za odrom). Janez! V Klanec se zavija bogata kočija, ali naj napademo?

Mihevc (prihiti za njim). Janez, mekinjski župan se pelje po Klancu! Kaj hočemo?

Dimež. Skočite v jarke, drugo veste sami! Ali imate orožje?

Vsi. Imamo, imamo.

Dimež. Hitite! (Vsi skočijo in odhite na desno.)

Dimež (pogleda Gofelsteherja in zamahne z roko). Sojeno je. Krvava steza se vleče za menoj; prvi korak je storjen, sedaj dalje po potu maščevanja in groze!

(Začuje se pisk. Dimež pograbi puško in hitro odide za drugimi.)

(Nekaj časa tiho.)

Gofelsteher (se skloni počasi kvišku in se prijemlje za prsi). Zadel me je... Smrt se bliža... Vode, vode! Ubijalec, tudi njega zadene še pravična kazen božja. (Govori slabo, v presledkih. Čuje se strel.) Zopet uboj... in jaz končam svoje življenje... v temnem... gozdu... O, — mati moja!... Tvoje prerokovanje se bo... izpolnilo... (slabosti ga premagajo, da pade z glavo na panj).

(Čuje se prihod rokovnjačev.)

Dimež (zapovedujoče za odrom). Privedite gospoda gori!

Župan Šporn (za odrom). Kam me vodite? (Dva rokovnjača ga vodita za roke.)

Dimež (nastopi prvi, drugi za njim, potem Šporn in dva rokovnjača). Kdo ste Vi?

Šporn. Jaz sem Franc Šporn, župan v Mekinjah.

Dimež. In sodnikov prijatelj, poznam Vas! Vi ste oni ošabnež!

Šporn. Kako to mislite?

Dimež. Dvakrat sem Vam pisal, a se Vam ni zdelo vredno odgovoriti.

Šporn. Jaz ne vem za nobeno pismo.

Dimež. Tudi vseeno, poslali mi niste ničesar! Dajte torej, da se poravnamo, odkupite se! (Nudi roko.)

Šporn (vidi, da si ne more pomagati; rokovnjači so ga obkolili. Potegne listnico, odpre in šteje nekaj papirnatega denarja). Tu imate!

Dimež (hitro pogleda denar). Kaj, samo 160 goldinarjev? Je-li to vse, kar imate pri sebi?

Šporn. Vse!

Dimež. In kar imate doma? Ne verjamem! Da vidim... (potegne iz roke listnico, v kateri tiči veliko zapečaten pismo). Kako zapečaten pismo je to?

Šporn. Neko uradno pismo je!

Dimež (čita naslov). Uradno pismo, naslovljeno na prezidij v Ljubljani. Hočem se prepričati. (Raztrga pečat.)

Šporn. Ali to pismo... (Mu hoče vzeti pismo iz rok.)

Dimež. Dovolite, da čitam! Standrechtliches Verfahren... Todesurteile — in der Heimat — vor dem Familienhause der Verbrecher... auf den Galgen... (čita dalje; Dimež vzroji.) Kaj, pobesiti nas hoče in gonjo na nas, kakor na divje zveri, pa z vojaki? Kdo je pisal to pismo?

Šporn (se ogiba). To pismo mi je izročila oblast v Mekinjah, da je izročim v Ljubljani.

Dimež. Dobro, dobro! Midva sva bot. (Shrani pismo.)

Šporn. Kako?

Dimež. Je že dobro. Vašo kočijo potrebujem za nekaj dni; peljati se moram precej daleč, da se ognem Vašim nakanam.

Šporn. Pa vendar ne bote...

Dimež (ga prekine). Česa ne bom? Sva že opravila, sedaj idite! Jaz zapovedujem.

Šporn. Bodite usmiljeni, jaz vendar ne morem peš do Ljubljane.

Dimež. Ni Vam treba hoditi peš, imate gotovo še denarja. Sicer Vas pa tako vsak pozna, koliko denarja da imate in da hoče Vaša žena tlakovati pot od Vaše hiše pa do cerkve v Mekinjah s samimi križavci. Slednjič Vam pa tudi ni treba v Ljubljano! (Potegne iz listnice, katero mu je vzel, petak in

mu ga izroči.) Tu imate za voz in peljite se domov! Vaši ženi pa sporočite, da jo Dimež pozdravlja!

Pribovšek (prinese neko torbo). Še ta torba je bila v vozu.

Dimež (jo odpre in pogleda). Jedila. Kaj naj mi to koristi? Daj gospodu! Vzemite in idite! Voz Vam pošljem čez par dni na dom.

(Šporn odide in rokovnjača ga spremita.)

Dimež (veli ostalim). Fantje, sedaj v Mekinje, da se zahvalimo kresijske-mu gospodu za gonjo in da mu izpraznimo blagajno! Potem bo vendar malo pohlevnejši; uvidel bo, da ne poznamo nobene šale. Plesal bo, kakor bomo mi godli. Za pet ljudi bo že prostora v kočiji. Spremijo me: Nagrašek, Mihevc, Cepuder in Pribovšek! Ti, Krofenač, greš v Stranje k mlinarju po onih 200 goldinarjev, za katere sem mu pisal že pred štirinajstimi dnevi; prejel jih je tisoč. Naroči mu tudi, da bi rad govoril s Prelesnikom. — In ti, Durgelc, pojdi na Primskovo pri Kranju k Šprajcerju! Izroči naj ti enega vola; tega pripelji na Šmarjetno goro v našo bajto in ga pobij; dva naj ti pomagata! V sredo se vrši zborovanje in veselica. Pazite, da se nihče ne izneveri! Ženske naj pre-skrbe večerjo! Kje je Klobučar?

Durgelc. Po kaplana je šel.

Dimež. Ko pride nazaj, naj gre h Katrici ter ji izroči 100 goldinarjev; v sredo naj pride na Šmarjetno goro in naj prinese s seboj žensko obleko! Ti, Nagrašek, boš pa kočijažil.

Klobučar (pripelje gospoda kaplana, ki ima preko oči zavezano svilenoro ruto). Janez, gospoda sem pripeljal.

Dimež (se obrne proti gospodu kaplanu). Pozdravljeni, gospod kaplan! V moji četi se je godila nepokorščina; tam leži grešnik. Rešite mu dušo! To je Vaš posel; moj posel je maščevanje!

(Kaplan gre takoj h Gofelsteherju.)

Postojanke:

	● Gofelsteher	●	} rokov- njači
Klobučar kaplan		●	
● ●		●	
	● Dimež	●	

Janez (se obrne proti tovarišem, ki so se vsi spoštljivo odkrili, ko je vstopil gospod kaplan v korni srajci, in dvigne puško z besedami). Fantje, v Mekinje!

Vsi (mahajo s klobuki in z orožjem). Hurá, v Mekinje, Mekinje! (Hitro odidejo. Kaplan poklekne takoj k ranjencu, Klobučar pa v stran.)

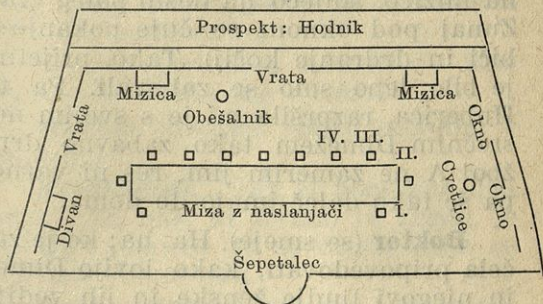
(Čuje se odhajajoče in pok z bičem.)

(Zastor počasi pada.)

Tretja slika.

Ob slovesu.

Godi se pri predstojniku v Mekinjah zvečer po večerji. Na mizi stoje napol izpraznjeni kozarci, steklenice in šopki. Na steni visi podoba cesarja Ferdinanda.

Aktuar (star 28 let, spredaj plešast, ob strani fino počesan, zelo eleganten nastop. Vljudno pozdravlja dame stoječ zadaj za sceno). Klanjam se, klanjam se!

Predstojnik (star 50 let, miren, dostojanstven, stoječ tudi za sceno, pozdravlja odhajajoče). Žal, da že odhajate! Z Bogom, na svidenje! Srečno vozite! Sedaj se ni treba bati Dimeža, je že za zapahom.

Doktor (star 50 let, debel, veseljak; stoji pri vratih, hudomušno). Gospa, kar mirno spite, za Vas ni nevarnosti! (Stopi v sobo, se smeje in se vsede na stol št. III. poleg učitelja, ki je ostal v sobi.)

Predstojnik (nastopi; v rokah nosi svečnik z gorečo svečo ter ga postavi na mizico, stoječo na desni poleg vrat. Zunaj pod oknom se čuje pokanje z biči in drdranje kočij). Takó, prijetno je bilo, lepo smo se zabavali. Pa ta Huberica, razpršila mi je s svojim nesrečnim Dimežem tako zabavno družbo! A ne zamerim jim, res ni varno, pa še tako daleč imajo do doma.

Doktor (se smeje). Ha, ha; ko je začela pripovedovati, kako lovijo Dimež in njegovi ljudje ženske in jih vodijo v svoje brloge v Udni boršt, so vse poskočile kakor goske in bežale, kot bi se bila ploha ulila, ha, ha. No, za to sitno Huberico ne bi bilo ravno prevelike škode, če bi jo odvedli.

Učitelj (prikupljive vnanjosti, se smeje).

Doktor (nadaljuje predstojniku). Le pomiri se! Mi posedimo še nekoliko tukaj, da tugujemo za tem lepim spolom, ki nas je zapustil tako brez usmiljenja.

Aktuar (nastopi; v roki nosi svečnik, ki ga pri vstopu postavi na mizico, stoječo na desni poleg vrat. Malo vinjen, zelo dobre volje; na prsih v gumbnici nosi velik rdeč cvet). O, naj bi se ta lepi Dimež s svojimi nafrkanimi lasmi sedajle prikazal, ko smo tako dobre volje. Ta bi se začudil. Jaz bi ga kar s tem-le pozdravil. (Iz vleče iz žepa nov samokres.)

Doktor (ogleduje samokres). Res, lep je. (Kroži iz roke v roko.)

Aktuar. Šestkrat lahko ustrelim v eni minuti.

Predstojnik. Jaz si bom kar dva kupil. Za nas, ki živimo tu zunaj, je velikega pomena in še maščevanja se moramo vedno bati.

Doktor (ko je ogledal samokres). Pijmo!

Predstojnik (ki se je že preje vsedel na stol št. IV. ter nalil vina v kozarce). Ker še ostanete, smatram to kot dokaz prijateljstva in upam, da nas bo to prijateljstvo družilo tudi še nadalje, čeprav je kresija premeščena v Kamnik. S težkim srcem zapuščam Mekinje, toda veseli me zelo, da se mi je posrečilo spraviti na varno najnevarnejšega človeka, in zlasti iz našega okraja. Prijateljstvo! Res, koliko je vredno v

teh časih in razmerah, ko človek pred to druhaljo ni varen niti življenja, ne samo imetja. Žalostne so naše razmere; zato sem poslal župana Šporna v Ljubljano, da izroči deželni vladi pisano prošnjo, naj nam za našo varnost pošljejo vojakov in proglasijo za ostale tolovaje »preki sod«. Kar so že Francozi pričeli, bi jaz rad končal in iztrebil to sodrgo iz naših krajev. Eksempel se mora dati tem ljudem, sicer nam pridejo še v hišo. Vam pa, gospod učitelj, prav toplo priporočam našo mladino; skrbite v šoli za napredek in izobrazbo! Zavedajte se svoje naloge, kajti sveta je naloga sejati v mlada, sprejemljiva srca kal, ki more roditi obilen sad v korist ali škodo našega naroda. Lepa je naša domovina in ljubiti jo moramo. V to svrho dvigam svojo čašo in napijem našemu prijateljstvu in naši lepi domovini: Živio! (Vsi vstanejo, dvignejo čaše in trkajo.) Živio! Bog živi! (Učitelj takoj intonira pesem »Lepa naša domovina«. Pojo prvo kitico, trkajo, pijo) Živio! Bog živi! (Zavlada prejšnje razpoloženje in splošna veselost.)

Učitelj. O, to je res. Ni lepšega kraja, kot je naša kranjska dežela, samo da bi le ta kuga ne motila tihega miru. Predrznost tega človeka je presegala že vse meje; vse se ga je balo;

ljudje so se kar križali pred njim in kmetje so se tresli strahu, da jim rdečega petelina ne postavi na sleme. Jasno je potem seveda, da se ga ni nihče upal izdati. Ni še dolgo, ko se je mudil v Kranju na Stari pošti; zelo gosposko je bil oblečen. Zabaval se je z ondotnimi gospodi. Po večerji je vstal ter se prijazno poslovil. Ko je natakaraica pospravljala večerjo, je našla pod krožnikom listek z napisom: »Siherl vas pozdravlja in se priporoča!«

Doktor. Velika je njegova drznost in podjeten je in nekaj organizatoričnega duha ima. Zato pa prav nič ne verjamem, da ste ga ugnali. Zvit človek je in ima povsod zveze.

Učitelj (ki je postal zelo zgovoren). Pripovedujejo o njem, da je lep človek. Zadnjič so na Poljanah pri Kamniku ženske plele žito; prišel je Dimež, pograbil eno, ji zvezal roke in krilo nad glavo ter ji zažugal: »Ti, Hačetova, pa še enkrat izdajaj Dimeža!« Prepovedal sem v šoli dekletom samim hoditi na polje.

Aktuar (navidezno zelo važno). Jaz bi si želel, da bi sedajle prišel Dimež, dokler sem jaz tukaj. (Iz vleče zopet samokres.) No, potem bi mu odzvonilo za zmiraj. Takoj ga pošljem ad inferos. (Meri s samokresom.)

Predstojnik. Sedaj je, hvala Bogu, srečno pod ključem v Ljubljani.

Doktor (natoči kozarec in nazdravlja). Bog živi našega dragega predstojnika, ki ima tako dobro kapljico!

Vsi (trkajo). Bog ga živi! Živio!

Doktor. Če dovolite, gospoda, pa vrzimo malo tarok!

Učitelj (se mu vidi, da je pil). Jaz sem precej zadovoljen.

Predstojnik. Meni je prav. Mati je legla že k počitku, ker je trudna in boječa. Skočim pa jaz po bokal »boljšega«. (Vzame prazen bokal in svečo ter odide.)

Aktuar (že nekoliko vinjen, shrani samokres v žep in izvleče listnico, iz nje pa petak). Tega riskiram! (In ga vrže trdo na mizo.)

Doktor (smejé). Prav! V sosednji sobi na omari sem prej videl karte in tablice; grem ponje. (Odide na levi.)

Aktuar (učitelju). Gospod učitelj, kako Vam ugaja Huberjeva Minka iz Komende? To je keberček.

Učitelj (se smeje). Je; je pa tudi navihana.

Aktuar (sili v učitelja). Pa pod palcem ima, pod palcem! (Menca s prsti.)

(Doktor prinese karte in tablice. Predstojnik vstopi pri glavnih vratih z bokalom vina in svečo v roki; zadnjo

postavi na mizico pri vratih, bokal pa na mizo.)

Doktor (postoji pri mizi, polaga karte na mizo in gleda proti oknu). Zdi se mi, da dobiš goste; kočija je tu.

Predstojnik (postoji in pogleda skozi okno). Kdo bi neki bil? Moram naproti! (Hoče skozi vrata, katera se pa bliskoma odpro, tako da se je predstojnik komaj umaknil za vrata, da ga niso zadele.)

Dimež (nastopi. Oblečen je elegantno gosposko po tedanji modi: visok klobuk, belo perilo, modra dolga sukinja, zavit v črn plašč. Govori kratko in zapovedujoče). Dober večer, gospoda! (Nagrašek in Mihevc, oba oborožena, ostaneta zunaj pri vratih. Od tega trenutka se mora dejanje vršiti napeto in hitro. Videti se mora na vsakemu posamezniku strah in nervoznost.)

Vsi (odzdnavijo). Dober večer!

Dimež. Kje je gospodar?

(Doktor pokaže na predstojnika, ki je stopil v ospredje. Oba se spogledata.)

Dimež. Ne poznate me? (Prišel sem Vas obiskat, da se podomače pomeniva s kresijskim gospodom. (Vsi se prestrašijo.)

Predstojnik. Oprostite, kdo ste Vi?

Dimež (ostro in ponosno). Dimež!!! (Hitro odgrne plašč, seže z vsako roko

po samokresih ter nameri na navzoče; izza pasa mu štrli dolg nož. Navzoči skočijo prestrašeni s sedežev.) Mir, in sedite, ako Vam je življenje drago! (Vsi sedejo razen predstojnika. Njemu porogljivo.) Niste me pričakovali, a jaz pridem kakor strela z jasnega neba. Bali ste se včeraj, da Vam tukaj pobegnem, zato le brž v Ljubljano. Toda jaz sem pozabil vzeti s seboj denar na pot, zato sem se vrnil: Dajte sem, kar imate!

Predstojnik (preplašen in v zadregi). Moj dragi, jaz nimam denarja!

Dimež (ostro). Zastonj se izgovarjaš, daj denar!

Predstojnik (potegne ključ iz žepa in ga nudi). Tu je ključ od omare, pa vzemi, kar najdeš!

Dimež (smejé). O, ne tako! Pojdi sam in prinesi, kar imaš. (Udari s samokresom po vratih; vrata se široko odpro in oba oboroženca pomolita puškine cevi v sobo, a obstaneta na pragu.)

Predstojnik (gre mirno v sobo na levo). Kar imam, ti prinesem. (Sledi mu Dimež do praga. Vrata ostanejo odprta. — Čuje se, kako odklepa omaro in jemlje denar. — Mali odmor.)

(Aktuar sedi smrtno bled na svojem prostoru, usta ima odprta, zre v Dimeža; učitelj in doktor navidezno mirna na svojih sedežih. Predstojnik se

vrača z denarjem; Dimež, ki je medtem motril deloma omizje, deloma opazoval predstojnika, se mu umakne.)

Predstojnik (položi denar na mizo). Kar imam, ti prinašam. Tu vzemi, to je vse!

Dimež (pograbi denar). To ni vse, daj še!

Predstojnik. Človek, jaz nimam več!

Dimež. Ne laži!

Učitelj (trezno). Človek božji, odkod naj venčdar vzame denar, če nima! Kaj misliš li, da sam kuje novce? Menda mu jih ne boš s kože rezal?

Dimež (pogleda učitelja in spravi denar). Torej, ako nimate več, dobro! Toda še nisva opravila! To pisanje poznate? (Potegne iz žepa pismo, ki ga je vzel Špornu, ter ga kaže predstojniku.) Pisali ste v Ljubljano. (Predstojnik spozna pismo, se prestraši.)

Predstojnik. Kaj? Vi ste se drznili lotiti Šporna?

Dimež. Da, in še več! Drznem se Vam še celo povedati (s poudarkom), da tisti dan, ko odkorakajo vojaki iz Ljubljane, izdihnete tudi Vi! Torej se nikar ne prenaaglite! Naglica Vam lahko škoduje. Menda me poznate, da moja beseda drži kot drenov klin. Sedaj me spremite!

Predstojnik. Kam?

Dimež. Malo na izprehod v mojo varnost. Da Vam ne škoduje večerni hlad, vzemite klobuk!

Predstojnik (stopi k stojalu po klobuk).

Dimež (zapazi na mizi petak in ga vzame). To bo pa za »likof« mojim fantom. (Pri mizi sedečim.) Sicer pa bodite mirni in pijte! Pred vrati in oknom Vam pustim častno stražo. (V tem trenutku se zasveti pod oknom luč; dva rokovnjača sta posvetila pri oknu. Aktuar ju je zapazil in strahu zdrgetal.)

Dimež (vljudno predstojniku). Prosim, gospod predstojnik! (Pokaže z roko na vrata.)

(Predstojnik odide prvi, za njim Dimež. Straža zaloputne vrata. Vse tiho. Ostali se spogledajo.)

Doktor (vstane prvi in potrka aktuarju na rame). No, kje ste pa imeli svoj novi pihalnik, he?

Aktuar (se zdrami, prime za žep, kjer je imel samokres).

Doktor. E, sedaj ga kar v žepu pustite!

(Zavesa hitro pade.)

Cepuder. Beži, beži, Durgelc! Ali misliš, da je vsak tak babjek, kot si ti in pa Janez.

Durgelc. O, če bi jaz imel toliko »sreče« pri ženskah, kakor naš Janez, bi se postil vsake kvatre štirikrat. Zaradi mene še ni nobeno dekle skočilo v vodo, kakor tista Kovačeva Roza iz Česnjsice.

Pribovšek. Pa je bilo tudi lepo dekle; v celi železniški fari bi ji zastonj iskali para. Vrag spoznaj te ženske! Vsaka hoče le celega dedca, nobena ga noče deliti.

Klobučar. Kje se neki mudi Janez?

Durgelc. Zunaj je. Katrici se drži za krilo. (Močen smeh.)

Klobučar (urejuje sklede). Tukaj je slanina, tu kruh in tukaj klobase!

Pribovšek (ki je zadaj sedel na klopi, vstane). Sedaj pa kar začnimo!

Klobučar. Le počasi in po vrsti, kakor so hiše v Trsti.

Pribovšek (stopi k mizi, vzame klobase in kruh. Poje):

Prašiča smo zaklali,
zdaj bomo ga prodali;
klobase so nar'jene,
pa niso še pečene.

(Močno ugrizne; bučen smeh.)

Durgelc (ki leži na slami, se skloni in duha). Jaz duham in duham; nekje mora biti slivovka.

Klobučar. Lahko jo duhaš in duhaš, ker na njej ležiš. (Durgelc tipa po slami in potegne iz nje steklenico slivovke.)

Durgelc. Pogledaj ga hudirja, tako blizu imaš ta božji dar, pa stradaš! Ne vem, kako bi mogel živeti brez njega.

Cepuder. To je tvoj glavni greh. Vedno moraš biti malo pijan, če ne pa nisi zdrav.

Durgelc. Ja, če bi mi tako ne »taubova«, bi je gotovo ne pil. (Nagne steklenico in pije.)

Cepuder. Durgelc, ti še požiraš ne, pri tebi kar teče, kakor ploha po žlebu! (Krohota.)

Pribovšek. Tone, zapojmo eno! Veš, tisto od »starih časov«. Matijček* bo pa meh gonil!

Matijček (ki je sedel v kotu in grizel klobaso). O, precej! Samo, kje so pa moje harmonike.

Pribovšek (mu ponudi harmoniko, ki je itak ležala poleg njega). No, sedaj pa le potegni!

Matijček (vzame harmoniko, zaigra kratko predigro).

* Matijček, slepi muzikant, je sicer zgodovinska oseba, pa njegova vloga lahko odpade, ako Matej Cepuder igra harmoniko.

Klobučar (se vstopi med tem v sredo odra in se nasloni na stol). Pa naj bo! (Poje po znani narodni popevki):

Poprej v starih časih
zares je ,lušno' b'lo,
v gostilno sem zahajal
sem vince pil sladko.

(Matijček spremlja vselej zadnji verz, ki se vedno ponavlja.)

Pa komaj sem si ljub'co zbral,
že cesar mi je pošto dal;
sem moral ljub'co zapustit',
[: cesarja služiti. :]

Že leta so minula,
in ,havptman' mi je d'jal:
»Za tvojo zvesto službo
[: ti bom jaz ,urlaub' dal.:]

Oj fantič moj, oj fantič moj,
pri men' si bil en zvest ,soldat',
pri men' si sukal sabljico,
[: doma boš ljubico.« :]

Kakor je ,havptman' rekel,
tako se je zgodilo;
sva vriskala, sva uckala,
na srce se pritiskala.

Vsi (pojo):

Sva vriskala, sva uckala,
[: na srce se pritiskala.:]

Matijček (zaigra še eno kratko, veselo; vse poje, pije in uka).

Repinšek (nastopi; postoji med vrati. Na hrbtu nosi vrečo, notri Janezova obleka).

Vsi (ko ga ugledajo, ga pozdravljajo). O, Repinšek! Repinšek je prišel! Potegon!

Repinšek. Glej jih, glej! Kako se gostijo, jaz se pa moram okoli klatiti kakor izgubljen sin. Pa bo vendar za-me še kaj ostalo!

Mihevc. O, za-té Repinšek, vedno! Ti suha kost, tak si kot izsušene irhaste hlače. Naš birt je danes Tone; kar zapovej, ali hočeš slanine, klobas, kruha, vsega je dosti in obilo.

Durgelc. Repinšek, ti potegon, če pa želiš slivovke, pa pri meni potrčaj!

Repinšek. To si gotovo vzel ti v zakup?

Durgelc. Zakaj pa ne, ker jo najbolj spoštujem. Pa povej, povej kaj, kje si okoli štramov?

Repinšek (važno). Prav iz Loke sem primahal. K Tinetu, k lepi Reziki v gostilno sem šel; to je tretja hiša tam na trgu, k' česala delajo. Tam sem dvignil neke stopnice, pod katerimi sem našel tole. (Pokaže na vrečo, katero nosi na hrbtu.) Ko odhajam iz hiše, je pa posvetila ta pritepena luna, — da bi je nocoj

Bog ne bil obesil gori na nebo, ampak vrgel žabam v lužo, — in nekdo se je oglasil tam nad potjo v senci: »Poglej ga, ,rokomavha'!« Kaj sem hotel? Najraje bi ga bil česnil z vrečo po butici, pa sem le zavil doli po žlebu in črez most, da me le niso dobili.

Durgelc. Če si le ti sam, pa imaš vedno smolo! No, se pa malo okrepčaj za ta strah! (Mu ponudi slivovke.)

Repinšek. Kaj hočeš, če sem v pasjih dneh rojen.

Mihevc. Ti Repinšek, ki se vedno klatiš po loškem okraju, kako je bilo z onim volom, ki ste ga ukradli na Štemarjah pri Loki?

Durgelc (ki je vzel klobaso in kruh v roko, stojé pripoveduje). Gofelsteher in Repinšek, ta dva nevernika, sta ga gnala v tisto staro cerkev tam doli na Jeperci.* Gofelsteher ga je udaril po trd' buč' in svetila mu je večna luč. (Krohot.) In v cerkvi sta ga razkosala; in zavoljo tega še danes ne bero maše na Jeperci.

(Vrata se odpro; vstopita Dimež in Krofenač.)

Dimež. Pozdravljeni, fantje!

Nekateri. Pozdravljen, Janez!

* Da so vola na Štemarjah pri Škofji Loki ukradli, ga gnali v cerkev na Jeperci ter ga tam ubili in razkosali, je menda zgodovinsko.

Drugi. Dolgo te ni bilo!

Dimež. Kakor vidim, se vam ne godi slabo. Pa je prav, danes je dan miru! (Sede k mizi, kjer so mu drugi naredili prostor. Poleg njega Krofenač.)

Klobučar (hitro natoči vina). Pij Janez, da se ti ne bo grlo posušilo!

Dimež. Kadar se gre za važne stvari, pozabim na pijačo. Kdo pozna biriča Stojca iz Kamnika?

Durgelc. Jaz, Janez! Temu bo treba ušesa naviti. Pri Jurgelcu izpod Klanca se je bahal, da hoče on tiste cekine zaslužiti, ki so razpisani na tvojo glavo.

Dimež. Bog mu jih žegnaj. Ali to še ni vse. Izvedel sem, da je on zopet nabiral biričev in kmetov, da bi vprizoril veliko gonjo na nas. Prav on je menda izsledil, katero hišo smo imeli v Železnikih, ter da imamo bajto na Šmarjetni gori. Pripovedoval je to v krčmi pri Žvercu na Spodnjem Berniku pri Cerkljah. Morali bomo biti oprezni. Kušmiha ima dober nos, bo prevzel to nalogo. Kje pa je?

Durgelc (dregne z nogo Nagraška, ki spi pod njegovimi nogami. Nagrašek zagodrnja. Drugi se glasno zasmеjejo).

Nagrašek (še v spanju, skoči kvišku). Bom ga jaz! (Si z eno roko mane oči, z drugo drgne po hlačah.) Kaj pa hočete? Ali je že tukaj?

Dimež. Tone, Stojc se je zaklel, da nas vse polovi in pobesi.

Nagrašek (se razkači). Kje pa je? Kje? (Vsi se mu smejejo, ko ugleda Janeza.) Vedi Janez, zaspal sem, ker sem vso noč stražil! Ne vem, ali se mi je sanjalo, ali je res nekdo dejal, da nas bo Stojc obesil.

Dimež. Le kar pomiri se! Ko se malo predramiš in okrepčaš, pa pojdeš proti Komendi, da kaj poizveš, kdaj nam namerava Stojc prignati vojsko.

Nagrašek. Če ga dobim v pest, mu bom še drugo brkljo izpahnili, da bo vsaj enak in ne bo delal sramote Bogu, ki ga je ustvaril.

Dimež. Slišal sem, da se novi kranjski komisar Pajek prav zelo briga za nas. Treba mu bo malo posmoditi.

Cepuder. Ti Janez, včeraj sem bil pri Narobétu v Trzinu na preži; mešetarji so gonili 70 konj doli na Laško. Narobé jih je dobro pogostil in vprašal, kdaj se bodo vračali. Vabil jih je, da pri njem prenočé. Dobro bi bilo jih počakati!

Dimež. Počakajte jih, kadar se vračajo, pri Alešu na Ježici; stari Sajovec pa Nežika jih gotovo malo zadržita. Pij polič vina in poizveduj, kje mislijo prenočiti! Med tem pa pošlji dva tovariša skozi trzinski gozd do nas; ti jim pa

sledi. In ti Tone, ki tako rad hodiš v Kamnik, boš stopil k Šlabajnetovemu Grogu. Plačajš mu onih šest goldinarjev za moje škornje; pri tem pa izkušaj na zvit način poizvedeti, kdaj bodo od Kocela vozili blago na semenj. Obenem pa poiščeš kamenškega berača, slepega Matjona, in ga vprašaš tole: »Ali je prišel?« Dobro si zapomni odgovor, katerega prinesi tukaj meni.

Nagrašek (vesel). Le zanesi se namé, Janez! (Proti Durgelcu.) Juh, jutri pa v Kamnik!

Dimež. Kako sedaj stoji stvar? Ali plača Šlosr v Železnikih hišo?

Krofenač. Izročil mi je 300 goldinarjev. Te pozdravlja in prosi, da ga za ostalih 200 goldinarjev počakaš, da proda zalogo. (Potegne iz malhe bankovce in jih izroči Janezu, ki jih shrani v veliko listnico.)

Dimež. Za pozdrave ne maram; ali tako se nisva zmenila! Kar je za hišo v tistem rovu blaga, ostane naše. To njega prav nič ne briga. Ta zvita lisica! Treba ga bo malo požgackati. To prevzamem sam.

Krofenač. Lorihovec v Mengšu prosi, da bi mu posodil 50 goldinarjev. Pravi, da se mu je vsled suše zemlja udrla, tako da ni skoro ničesar pridelal.

Dimež. Zvest in udan pristaš je, otroke ima. Ne moremo ga pustiti v bedi. Pri njem najdemo vedno varno zavetišče.

Durgele (vzdigne roko). Janez, to bom pa jaz preskrbel.

Dimež (se smeje). Ti imaš vedno raztrgano malho; bojim se, da ne izgubiš denarja, katerega lahko Stojc najde. (Vsi se mu smejejo.) Ker se Jernej ukvarja z denarjem, bo on to preskrbel.

Čuden (prihiti v sobo). Janez, nekdo kreše iskre v dolini. (Vsi skočijo kvišku.)

Dimež. Slabo znamenje! Tone, skoči doli do bridke martre in izvedi, kaj bi bilo! (Tone hiti; mimogrede zagradi nek bát. Dimež nadaljuje). Pa ne, da bi Stojc . . . (Začuje se pisk; nekateri skočijo k vratom, drugi k oknu.)

Jože Kušar (prisopiha). Bežite! Bežite! Stojc žene gori celo vojsko.

Durgele. Fantje, zdajle pa po njem! (Vsi skočijo pokonci, pograbijo puške in drugo orožje, ter se gneto proti vratom.)

Dimež (zapoveduje). Notri fantje! Postavite sveče na okna! (Se zgodi. Janez skoči k vratom in zakliče.) Katrica, daj mi svojo obleko! Ti Jernej vodiš Katrico na plan! (Jernej hiti vun.) Vsi drugi skozi štibele! Prerijte slamo in

počakajte z nabitimi puškami zunaj za drevjem. Nihče naj ne strelja, dokler niso v hiši. A ko zažvižgam, priskočite na pomoč, streljajte le v največji sili, pa ne na kmete! (Pri zadnjih besedah izgine skozi vrata zadaj. Drugi se gnetejo pri levih vratih v stransko sobico z orožjem v roki. Durgelc je zadnji; ko je pri vratih, se vrne hitro k mizi.)

Durgelc. Na-ak, najlepšega kosa jim pa ne privoščim! (Pograbi na mizi iz sklede kos mesa in bokal vina ter brž odide skozi vrata, ki jih za seboj zapahne. Mali napeti premor.)

Dimež (se je med tem preoblekel v modro žensko krilo; žametov jopič in pisano ruto na glavi; v desnici belo žepno ruto, s katero si otira solze in skriva svoje brke, v levici drži mal 'ceker'. Ko prihiti v sobo in zapre za seboj vrata, se hitro vsede na slamo spredaj, na levi, ter prične jokati. Zunaj se čuje prihod biričev.) So že tu! (Prične glasno jokati.)

(Biriči in kmetje, različno oboroženi, prvi Stojc, prihité v sobo. Dimež glasneje joka.)

Stojc (s puško v roki, jezo). A, ptički so ušli!

Dimež (govori visoko v sopranu). Oh, oh, kako sem nesrečna, vse so mi pobrali!

Stojc. Aha, ženšče! (Priskoči k njej, drugi obkolijo sobo.)

Dimež (joka). Oh, oh, rešite me! Rešite me!

Stojc. Kaj pa je? Kdo si in odkod?

Dimež. Oh, oh! Slamnikarjeva Špelca sem! Oh, oh, domov sem šla, pa me zgrabita doli na cesti dva rokomavha. Eden me prime za roko in pravi: »Zmenoj pojdi!«, drugi je pa klel in kričal: »Če tistega Stojca dobim, ga bom kar v klobase podelal!« Oh, oh, kako sem se prestrašila. Potem sta me pa vlekla sem gori, kjer so mi dali tale 'ceker', češ da ga moram nesti v Kranj. (Zelo joka.)

Stojc (zakriči ironično). Kaj, mene v klobase? Mene? No, to bomo videli! (Potegne ceker iz rok Dimeža in vtakne roko vánj. V njem ste bili dve ubiti jajci; ko potegne roko vun, se je drži jajčna tekočina. Briše jezno roko v slamo in zakolne.) Hudič! (Ostali se gnetejo okoli njega in se mu krohotajo.)

Dimež (skoči bliskoma kvišku, ko si Stojc otira prste, se zaleti v gnečo, vrže nekaj biričev v stran, se prerije skozi in skoči pri srednjih vratih na prosto. Vrata zapahne za seboj.)

Stojc (zakriči). To je bil Siherl! (Vsi se preplašeni ozirajo proti vratom.)

Dimež (zunaj pod oknom). Slišiš Stojc? Imel si ptička, pa ga nisi znal ujeti! Sedaj si pa tí v moji kletki, sedaj glej tí, kako prideš na prosto! Da bolje vidiš, ti hočem pod oknom malo posvetiti.

Stojc (kriči). Še boš naš! Razbijmo vrata! (Biriči tolčejo po vratih.)

Prvi kmet. Ta človek je prav s satanom v zvezi!

Drugi kmet (pogleda po mizi). To-liko mesa jaz še o Veliki noči nimam! (Vzame kos mesa in jé. Zunaj pod oknom se zasveti.*)

Vsi (kriče). Ogenj! Ogenj! Rešimo se! Rešimo! (Razbijajo po vratih. Stojc skoči k oknu, ga odpre, a v tem trenutku sikne plamen v sobo. Stojc zakriči ter pade onesveščen na tla. Obupen krik. Kmetje vderejo vrata ter beže.)

(Zastor pade.)

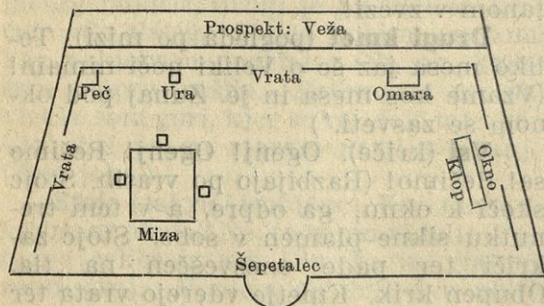
* Plamen se naredi, ako se v malo papirnato cev nasuje »Sicobodium« in se cev nastavi pred gorečo svečo ter se v njo pihne. Dobi se za nizko ceno v vsaki drogeriji ali lekarni.

Režiji: Ves zadnji prizor rokomavhov in biričev naj se vrši v hitrem tempu.

Peta slika.

Po dvanajstih letih.

Godi se v izbi na Siherlovem domu v jeseni pozno popoldne. Okno, pod katerim je klop, je nastežaj odprto. Solnčni žarki padajo pošev v sobo. Na omari stoji križ, steklenice in druga drobnarija. Na steni visi ura. Pri mizi je visok usnjat stol, drugi so preprosti.

(Ko se zastor dvigne, ostane oder nekaj časa prazen. V veži se čuje prihod Siherla in hlapcev.)

Siherl (oprt na Štefana). Spoznal sem ga! Nobeden drug ni bil nego Janez. (Miha vstopi s sekiro na rami; sekal je v gozdu smreke. Siherl ima levo roko obvezano z ruto. Štefan ga nekoliko podpira in vodi k mizi na naslonjač. Zelo razburjen.) Ta capin mi prihaja na pot. Ubil bi najraje tega gr-

duna; nisem mislil, da mi pride še kedaj pred oči.

Štefan (Mihi). Miha, prinesi vode očetu! (Miha odide.) Oče, umirite se! Saj Vas je vendar rešil smrti! Ko bi njega ne bilo, bi ležali mrtvi pod smreko. Janez Vam je rešil življenje!

Siherl. Rajši bi hotel, da bi ga ne bilo. Kako mu morem biti hvaležen? Ne poznam ga več! Česa on išče v mojem lazcu? Zajce strelja in krade divjačino!

Štefan. Nimate toliko vzroka, oče, da tako grdite lastnega sina! Vedno Vas je spoštoval. (Miha prinese kozarec vode in odide.) Kolikokrat je o Božiču poprašal po Vas, ko ste bili bolni.

Siherl (hitro in osorno). Kaj, ti si govoril ž njim? Tudi ti nisi boljši! Končaj svoje čvekanje! Spodim tudi tebe, — tebe tudi! Izgini mi izpred oči!

Štefan (stopa proti vratom). Teto Meto pokličem?

Siherl. Kaj, Meto? Kdo ti je ukazal? Tu ostaneš!

Štefan (se vrne).

Siherl. Torej tatje lazijo okoli hiše in Štefan se pajdaši ž njimi?

Štefan. Oče! Ali morem drugače? Vaš sin je!

Siherl. Kaj sin, nič sin! Ali se ti meša? Tat in razbojnik! Ti nisem že zdavnaj prepovedal ž njim govoriti.

(Prime z desnico za obvezo.) Oh, moja roka!

Štefan. Ali naj naprežem in se peljem v Kranj po zdravnika?

Siherl. Čemu? Kaj ti hodi na misel? (Kratek premor.) Po gospoda župnika pojdi! (V sobi se začne temniti. Molk. Ironično.) Popraševal je, praviš, o Božiču?

Štefan. Izvedel je, da ste bolni, da ste oslabei. Sam se ni upal; poslal je vedno svojega prijatelja Šimna. Ta je poizvedoval; vendar je prišel tudi sam. Govoril je to in ono, da bi Vas rad videl, prosil odpuščanja. Zapustiti hoče ta kraj.

Siherl (oponašaje in jezno). Jaz mu bom dal odpuščanje z bičem, če hoče. In ti si prenašal, govoril ž njim? Res, nisi boljši kot on. (Po malem premoru, zniža glas.) Slutil sem. Človek, ki životari na svetu, pa misli, da sedi v dobri gostilni za zapečkom; kar naenkrat postavi luč na mizo in glej, nahaja se v razbojniškem brlogu. Toda, če boš šestdeset let nosil pošteno in častno svoj križ in nikoli godrnjal, mirno prenašal žalost, nesrečo in sploh vsako nezgodo, potem pa pride tvoj sin, ki bi ti moral na stara leta olajšati trdo ležišče, pa siplje nate nečast in sramoto. Bolje bi bilo, da bi poginil pod smreko kakor...

Štefan (upade). Preostri ste, oče! Gospod župnik so tudi dejali.

Siherl (rogaje se). Ja, ja! Župnik, ta usmiljeni mož me hoče tolažiti in ...

Štefan (pade v besedo). Res je tako, oče! Vedno ste govorili o Janezu najslabše, vedno ste ga sovražili, vedno vpili nanj in ga grdo preklinjali. Ej, niste ga božali ne! Zanj niste imeli lepe besede, ne prijaznega pogleda. In radi tiste otročarije, ljubezni in Urške, je vzel one križavce in koralde. Slabega namena mu ne smemo podtikati. Pa Vi ste ga prokleli, zapodili iz hiše za vedno! To ni bilo prav; vpije v nebo! In Urška, to ubogo dekle ...

Siherl (močno razburjen). Vedno ga zagovarjaš! Prazno besedičenje! Fant bo izšel iz te pravde prav tako čist, kakor mati živa iz groba. Vse bi lahko pretrpel, le sramote ne in nepoštenja. Mati ni mogla tega prenašati, zato se je je Bog usmilil in jo poklical k sebi.

Štefan. E, mati je tako vedno bolehal, že, ko je Janez še v Ljubljani študiral.

Siherl (mirno). Moja uboga žena! (Si obriše solzo.) Na to ne smem misliti, če prav se mi je posušil vir solzâ, ta spomin ga vselej oživi.

Štefan. Oče, toliko let služim že pri Vas, Vaše zaupanje uživam, postaral sem se že v Vaši hiši, se veselil in sočuvstvoval z Vami, pa z Janezom sva bila prijatelja. Vidite, oče, nobenega človeka nimate na svetu, kot teto Meto, ki pa stoji z eno nogo že v grobu. Janez (s poudarkom), Vaš sin, pa berači na pragu za Vašo ljubezen, za Vaše odpuščanju! Kristus je tudi odpustil na križu vsem, ki so Ga žalili in Mu pljuvali v obraz. Odpustil jim je in odpušča še danes, samo če Ga človek prosi. Tako moramo odpuščati tudi mi svojemu bližnjemu!

Siherl (pomolči in zniža glas). Več ne poznam sveta! Vsadil sem drevo; videl sem ga zeleneti in mislil sem, kmalu bo vzcvetelo. Ko je cvetelo, kmalu bo rodilo sad. To je bila stara navada. In tako sem osivel.

Štefan. Oče, Vi ne delate prav! Drevo potrebuje solnca in dežja, človek pa sestoji iz telesa, srca in neumrjoče duše.

Siherl. Preje je menil svet, da je očetova naloga, vzgojiti sina, a sedaj je narobe: Sin naj vzgaja očeta. (V trenutku se začuje strel v daljavi.)

Štefan (stopi k oknu in pogleda vun).

Siherl. Kdo pa že zopet strelja?

Štefan (pri oknu, hitro in prestrašeno). Oče, Janez hiti proti hiši.

Siherl (se vzravna na stolu, ježno). Kaj praviš? Janez? On nima tu ničesar iskati, zapri duri! Nočem ga videti!

Štefan. Vaš sin je!

Siherl. Nimam sina.

(Duri se odpro in Janez naglo vstopi. Oblečen je v fino lovsko obleko; v roki puško. Med vrati za trenotek postoji. Oče se je obrnil v stran. Nato naredi par korakov proti očetu in zaplaka. Štefan veselo prikima Dimežu in prikazuje na očeta, kakor da mu daje pogum.)

Dimež. Oče, moj dragi oče!

Siherl (obrnjen v stran zakriči). Proč od mene! Skrivaj svojo sramoto kjer hočeš, samo v moji hiši ne!

Dimež (proseče). Oče, Vi ste kruti in Vaša jeza je strašna!

Siherl. Česa iščeš tukaj? Kaj si počenjal v mojem lazcu?

Dimež. Videti sem Vas hotel, oče. In Boga hvalim, da me je vodil tja. Ko bi mene ne bilo v trenotku, bi Vas bila smreka podrla in pokopala živega. Oče, da le še živite! Sam Bog me je pripeljal tja . . .

Siherl (grenko). Prišel si o pravem času, da si me potegnili in odpeljal v

stran. Dobro govoriš in naš Gospod Bog prikimuje tvojim besedam. (Ironično.) Ali te pa ni vodila pot v gozd s puško na rami, da bi potnika oropal za zadnji vinar in mu ugasnil luč življenja za ničevi denar. Poberi se iz moje hiše, ubijalec, ropar!

Dimež (stopi nazaj in dvigne roko). Bog mi je priča, da tega nisem nikdar počenjal!

Siherl (jezno). Ne laži!

Dimež (govori vedno hitreje in s simpatičnim glasom). Oče, jaz nisem razbojnik in ubijalec! Ščitim kmeta in reveža, jemljem le, kjer je preveč. Toda dva umora res težita mojo dušo, a ne radi blaga in denarja. Živel je človek, ne človek, hijena, nenasitljiva hijena. In ta pošast je na moje ime počenjala vse te lopovščine, katere svet meni podtika. Sodil sem ga. Ustrelil sem ga z lastno roko, ali rešil sem človeštvo gada. Drugi je bil človek-lakomnik, ki je vedno stregel meni po življenju, da si zasluži zlato, ki je bilo razpisano na mojo glavo. Neprestano me je zalezoval. Izogibal sem se mu, toda nič ni pomagalo. Bil je birič in zgorel je na Šmarjetni gori, ker se ni znal rešiti. To so moji umori in sam hočem odgovarjati zanje pravičnemu Bogu.

(Štefan, ko je opazil, da se je oče vsaj toliko pomiril, da govori s sinom, polagoma odide.)

Siherl. Ha, Bog te je že zdavnaj zapustil. Ne išči več usmiljenja pri Njemu.

Dimež. Oče, Vi ste kruti in nepravični, a vendar Vas ljubim z otroško ljubeznijo. Recite, da mi odpuščate! Recite samo eno prijazno besedico! Mati so umrli, moja ljuba, dobra mati! Nisem jih mogel videti in prositi odpuščanja. A Vi, oče, bodite usmiljeni z menoj! Potem grem in nikoli več me ne vidite!

Siherl (sicer sirovo, a se vendar vidi, da se je izpremenil). Vstani in pojdi! Za takega sina oče ne more imeti drugega kot prokletstvo.

Dimež (pade pred očeta na kolena, milo). Ne, oče! Ako Vam tli le še iskrica očetovske ljubezni v srcu, me ne smete proč goniti! Pustite, da se razjokam pri Vaših nogah! Vem, da sem Vam grenil življenje, pa ljudje Vas spoštujejo radi Vaše poštenosti.

Siherl. Ti hočeš reči, da sem jaz sam porabil vse poštenje cele rodbine in da ni ostalo zate ničesar. (Povesi glavo in zniža glas.) Da, da, tako daleč je prišlo s teboj. Moj sin, pa ubijalec, tat!

Dimež. Oče, moj oče!

Siherl (z utrujenim glasom). Moj otrok, moje nekdanje upanje! (Si zakrije obraz.) Nimam žene, nimam sina, za koga sem se trudil noč in dan?

Dimež. Bili ste vedno kruti z menoj v moji mladosti, sovražili ste me, zato ste me zapodili v svet in pahnili v nesrečo mene in sebe.

Siherl. Bil si svojeglaven, neubogljiv; bil si — tat —

Dimež. Tat, tat, iz ljubezni do blagega srca . . .

Siherl (s slabotnim glasom). Pomeril si name s puško. Še danes jo nosiš! Ali si prišel, da tudi mene ubiješ?

Dimež. Bog mi je priča, da nisem tega nameraval! Kako se je to zgodilo, vé samo vsevedni Bog. Vi, oče, ste me pa radi male nepremišljenosti, ker sem dekle tako blazno ljubil, prokleli in zapodili od hiše, da sva oba nesrečna . . . (Iz daljave se sliši strel.)

Šimen (leti mimo okna in zakliče). Janez, beži! Orožniki so za nami!

Dimež (skoči kvišku).

Prvi orožnik (v bližini okna). Tu mimo je bežal!

(Premor. Mrak nastane.)

Dimež (se vrže k nogam očeta). Oče, moj oče, odpustite mi! Pregarjajo

me kakor divjo zver! Bežati moram, videti sem Vas hotel zadnjič!

Prvi orožnik (vstopi; obstoji pri vratih). Ali se ni tukaj skril Dimež?

Siherl (pokrije z rokami glavo svojega sina. Obrnjen proti orožniku). Tukaj ni nihče drugi kot sin, ki je obiskal ranjenega očeta!

Prvi orožnik (stopi bliže v sobo in pogleda skozi odprto okno).

Dimež (zelo ginjen poljubi očetu roko; solze mu zalijejo oči). Z Bogom, oče! (Siherl mu poda roko, ki jo sin hvaležno pritisne na prsi. Hitro vstane, se pokrije, vrže puško čez ramo in trdo odide.) Z Bogom, oče!

Prvi orožnik (se obrne in ostro opazuje odhajajočega).

O p o m b a r e ž i j i.

Na malih odrih, kjer ni prostora v izvršitev nadaljnega končnega dejanja, bodisi tudi radi rekvizit ali nevarnosti, lahko konča dejanje s tem prizorom, ko Janez odide. Na onih odrih, kjer je prostor in se igralci ne boje vaje in točno preizkusijo nadaljni ta prizor, naj se radi efekta konec dejanja odigra po naslednjem načrtu.

Ta dogodek je tradicionalen in se je izvršil v gostilni pri Alešu na Ježici.

Prvi orožnik (ko je Dimež odšel). Videli so Dimeža kreniti po poti navzgor in mislili smo, da se je tu nekje skrila.

(Zunaj se začuje zopet strel.)

Prvi orožnik skoči k oknu, nato se hipoma odpro vrata in Dimež prihiti v sobo ter zaloputne vrata za seboj. Toda vrata se zopet odpro in drugi orožnik vstopi z bodalom na puški v sobo, za njim Štefan.

Drugi orožnik (ostro in zapovedujoče Dimežu). Udaj se; sicer te prebodeva!

Oba orožnika nastavita bodala proti Dimežovim prsim. Dimež je stopil korak nazaj k očetu ter mahoma prime z levo in desno za bodala pušk, jih strese in visoko dvigne, da sta orožnika zgubila ravnotežje in se malo opotekla, s tem je dobil Dimež prosto pot in z jednim samim skokom je na klopi in preko okna zunaj; zakliče: Zdravo, oče!!!

Prvi orožnik je imel še nabit naboj, ustrelil hitro na dobro srečo skozi okno.

Štefan (ki je stal pri očetu in sledil temu prizoru, tleskne v roko in veselo zakliče). Popihal jo je!

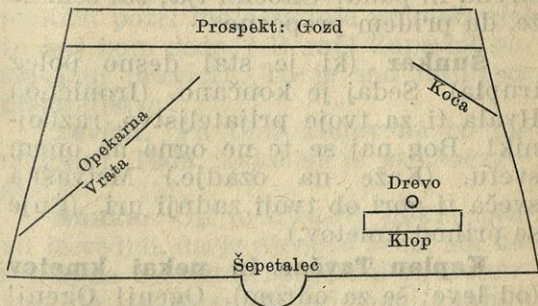
(Ves ta prizor se mora bliskoma vršiti.)

(Zastor hitro pade.)

Šesta slika.

Šunkarjeva opekarna.

Godi se zgodaj zjutraj pred pogorelo opekarno. Na sprednjem delu osmojenega zidu vise mala lesena, sirovo zbita vrata na spodnjem tečaju. Oder razsvetljuje goreča koča iz desnega ozadja. Iz daljave se sliši biti plat zvona, kar počasi ponehuje.

Prvi orožnik (gologlav, črn od saj, kleči pri vratih pred opekarno ob Dimeževem truplu in mu drži roko na srce. Dimež je v umazani, osmojeni kmetski obleki, obraz upadel, osmojen in črn od saj. V roki ima samokres.) Mrtev je! Dovolj nam je prizadejal! (Vstane, stopi k drugemu orožniku in mu poda roko.) Hvala Vam, prijatelj, ker ste mi rešili življenje! To ni bil

človek, bil je satan. Rajši bi bil ujedel sebe, nego bi se bil udal. Zastrupiti se je hotel, ali mu nisem dal prilike. Živega sem hotel ujeti, toda koča se je podirala, ogenj je sikal, le en trenotek še in bilo bi po meni.

Drugi orožnik (ki je stal malo zadaj in si brisal pot s čela). Daleč sem stal z nabito puško, kar ugledam, da se ruši streha in pada! Skočim tja; bal sem se že, da pridem prepozno.

Šunkar (ki je stal desno poleg trupla). Sedaj je končano. (Ironično.) Hvala ti za tvoje prijateljstvo, razbojnik! Bog naj se te ne ogne na onem svetu. (Kaže na ozadje.) Mrtvaška sveča ti gori ob tvoji zadnji uri. (Čuje se prihod kmetov.)

Kaplan Tavčar in nekaj kmetov (od leve; še za odrom). Ogenj! Ogenj! Ljudje božji, hitro na pomoč, na pomoč! (Nastopijo.)

Šunkar (mirno kaplanu). O, pustite, pustite! Naj gori, gospod! Naj požre še to poslednje moje siromaštvo!

Kaplan Tavčar (ugleda mrtveca). Kdo je ta ponesrečenec? Ali je mrtev?

Šuntar (prikima). Dimež!

Kaplan Tavčar in kmetje (stopijo bliže, se začudijo). Kaj? Dimež?

Šunkar. Proklet naj bo oni dan, ko sem se s teboj združil! Proklet ti sam! Koliko gorja si nam provzročil!

Tavčar (se odkrije, za njim tudi kmetje). Ne proklinjaj ga, dovolj je že cbremenjena njegova duša! Težko bo odgovarjal za svoja dejanja!

Šunkar. Lahko Vam je reči, ne proklinjaj ga, ali glejte, kako mi gori kajža! Glejte mojo opekarno, kako je plamen požrl moje zadnje premoženje! In kaj bom sedaj? Berač! Zapadel postavi in pravici! To je sad najinega prijateljstva!

Tavčar. Pa tudi kletev ne bo pomagala! Toda, kako se je vse to zgodilo?

Šunkar. On in njegovo dekle, pravil je vedno, da je njegova žena, sta me zapeljala z lepimi besedami in denarjem, da sta se smela pri meni shajati. Pomagal sem tudi drugim njegovim tovarišem. Včeraj sta prišla k meni on in tisto njegovo dekle. Nekdo ju je moral iz maščevanja izdati. Zasledili so ga orožniki, ga spoznali in silili, naj se uda; toda ni se hotel; začel se je v koči braniti. Da ga dobijo v pest, zažgejo koč. A še sedaj se ni hotel vdati; upal se je rešiti na zvit način, da pošlje svoje dekle v beg, misleč, da bodo orožniki stekli za njo, a on bo lahko ubežal

v nasprotno smer. Zvijača se mu je izjalovila. Pri požaru se mu je res posrečilo uiti na prosto; a ker so orožniki streljali, se je zatekel v opekarno in se tu skril. Tu pa je začel sam iz zavetja streljati na orožnike ter enega tudi hudo ranil. Morali so mu tudi tu zažgati streho nad glavo. Kot bi se bilo zabliskalo, je bilo vse v plamenu in rešitev je bila nemogoča; dim ga je zadušil.

Tavčar. Bog se usmili njegove duše! (V tem trenutku priteče z desne strani desetleten deček in nekaj kmetov.)

Kmetje (nastopijo). Zakaj ne gasite? Pojdite vendar gasit! Kdo je zažgal?

Šunkar. Kar pustite, ni treba!

Prvi kmet. I, Šunkar, zakaj tako? (Stopi bliže in ugleda mrtveca. Se skloni.) Saj se vendar ne motim? Ali ni to Dimež? Ali je mrtev?

Tavčar. Mrtev, mrtev!

Drugi kmet (pokaže na dečka). In to je njegov sin! (Vsi se ozrejo na dečka.)

Kmetje. Kaj, ta je bil njegov oče?

Prvi kmet. In mi smo mislili, da je tvoje sestre iz Brda!

Drugi kmet. Da, da, rodil se je na Brdu.

Tavčar (stopi k fantu, ga prime za roko in pelje k mrtvecu). Sirota, glej očeta! Spominjaj se vedno njegove smrti! Bodi pošten in moli rad za ubogo očetovo dušo!

Deček (bosonog, gleda plašno Dimēja, poklekne k njegovi glavi ter sklence roki).

Tavčar. Truplo naj se prenese v Trzin, kjer ga hočem pokopati na svoje stroške. Možje, molimo za njegovo ubogo dušo, da najde mir in pokoj!

Prvi orožnik. Kaj, Vi, gospod, hočete moliti za tega razbojnika?

Tavčar (poklekne, dvigne roke; vsi so odkriti). Pridružite se tudi Vi vsi moji molitvi! (Oder se naenkrat visoko razsvetli, da obsije vse klečeče rdeča luč.*)

Prvi kmet. Kaj je to?

Drugi orožnik (ki je stal v ozadju). Koča se je zrušila.

Tavčar (proti nebu). Bog vsega usmiljenja, bodi mu pravičen sodnik! Usmili se njegove duše in dodeli, da bo njegova strašna smrt v svarilo in resen opomin vsem onim, ki hodijo po krivih potih!

* Rdeča svetloba se napravi z rimskimi svečami. Na prodaj: F. Kaiser, Šelenburgova ulica, Ljubljana. Komad 26 vin.

Kmetje (kleče). Amen. (Še tiho molijo.)

Prvi orožnik (stopi k Šunkarju in mu položi roko na ramo). Vi greste z nama!

Skupina.

(Zastor počasi pada.)

Opombe.

Igra je napisana po izvirnih virih, nabranih v Kamniku, Dobu, Črnučah in Železnikih. Nastopajoče osebe in imena so zgodovinska.

Prva in druga slika se godi l. 1850., četrta l. 1860., peta l. 1862. in šesta 21. januarja l. 1862.; takrat je namreč smrtni dan Dimeža (po cerkveni knjigi v Mengšu).

Janez Siherl — Dimež. V predigri star kakih 20 let, brez brk. Oblečen je mestno. Vidi se mu, da je obiskoval v mestu srednjo šolo. Očividec ga opisuje, da je bil srednje, močne in lepe postave, črnih nasvedranih las in brk. Oblečen vedno čedno; njegovo obnašanje je bilo dostojno. Rad se je preoblečil na različne načine, raditega se je znal najbolje skrivati.

Boštjan Koch, vulgo Gofelsteher. Najbrž nemškega pokoljenja, markantna visoka postava kakih 35 let. Črni gosti lasje, močne obrvi, kljukast nos in nekoliko poraščen po bradi, da mu daje nekaj ciganskega. Opravljen je v temno kratko gosposko suknjo, njegove noge tiče v širokih rjavočrtanih hlačah, katere ima prepasane z okovanim usnjatim pasom. Na glavi nosi oguljen klobuk z malim peresom.

Usnjata torba. Zakrivljeno palico postavlja vedno med noge, kadar je ne rabi. Govori z rokami. V desnem ušesu nosi mal zlat uhan in na prstu prstan. Vrat ima zavezan s svileno ruto. Gleda lokavo, zavija oči in pomežikuje.

Durgelc. Dobrovoljček (humorist) inteligentnega obraza, spredaj brez las, zato nosi polhovko, ki mu čepi na glavi kakor turban; debelo kmečko srajco. Rjav »špenzor« nosi vedno preko ramen. Ozke in kratke hlače mu pokrivajo šibke noge, ki tiče v malih škornjih, ktere pa že leta niso bile osnažene. Hlače ima prepasane z dolgim jermenom, ki ga vedno zadrguje. Mali vivček drži vedno v ustih. Ponašanje zelo živahno. Starost nejasna, vendar ne čez 40 let.

Anton Klobučar, vulgo lepi Tone. Star kakih 23 let, sentimentalno zaljubljenega značaja. Nosi vedno prazno kmečko obleko.

Anton Nagrašek, vulgo Kušmiha se predvsem odlikuje po svojem škrlatnem »lajbču« z rumenimi ploščnatimi gumbi. Majhen in čokat, nima nič vratu; glava mu čepi na ramah, ima male oči in svitle lase, ki mu padajo spredaj nizko na čelo kakor čop. Hlače dolge, da skoro hodi po njih. Za vratom nosi ruto kakor trak. Širok klobuk pokriva glavo, da se mu komaj vidi obraz. Kratek suknjič, ki se ga tako oprijema, kakor da mu hoče vsak trenotek počiti. Obraz se mu vedno sveti.

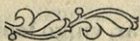
France Repinšek. Pravijo mu »Potegon«, ker je suh in dolg kakor trska. Eno nogo poteza vedno za seboj, ker mu je pri nekem pretepu nekdo vrgel kamen nanjo. Opira se prav spretno na debelo drenovo palico. Veselega značaja; preden govori, se vedno namuza in kaže svoje bele zobe. Velik murček mu krasi levo uho.

Jernej Krofenač. Prijatelj in zaupnik Dimeža. Kmečki človek. Nima prav nič rokovnja-

škega na sebi. Napravlja vtis najpoštenejšega človeka. Govori odmerjeno. Njegovo vedenje in govorica sta resna. Oblečen je čedno, kmečko, toda ne gizdavo. Obrit. Vidi se mu, da spi v postelji in ne zunaj ali v hlevu.

Matej Cepuder. Kranjski tipus. Oblečen pol kmečko, nosi tudi velik črn plašč. Star 40 let. Posebno vdan Dimežu.

Tomaž Pribovšek. Zelo zgovoren. Star kakih 20 let. Slabo opravljen in poraščen.

Oh, ta Polona!

Burka v dveh dejanjih.

Samo za ženske vloge.

Osebe:

Ana dr. Kopriva, advokatova soproga.

Luiza Smrečnik, njena prijateljica.

Baronica **Terezina pl. Vršan**.

Ema pl. Dolinar, njena prijateljica.

Polona, postrežnica pri Ani dr. Koprivi.

Nežika, kuharica istotam.

Milica, služabnica pri baronici.

Lizika, postrežnica istotam.

Oh, ta Polona!

Barba v dveh delih

Samo za ženske vloge

Ogled:

Ann dr. Kopitz, advokatova soproga.
Luise Samuelska, njena prijateljica.
Baronin Terentia dr. Vran.
Kara dr. Hofman, njena prijateljica.
Polona, gostiteljica pri Ann dr. Kopitz.
Majka, kuharica istotam.
Mila, služabnica pri baronici.
Lilka, gostiteljica istotam.

Prvo dejanje.

(Gosposka soba, v kotu stoji ogledalo, poleg njega ženski klobuk.)

Prvi prizor.

(Gospa dr. Kopriva in gospa Smrečnik sedita pri mizi. Gospa dr. Kopriva ima pred sabo ročno delo.)

Dr. Kopriva (odloži delo). Ne, tega ne preneso moji živci. Že vsakdo me draži s tisto neumno terno, ki je nisem zadela. Oh, kako sem razburjena! Kar srce mi tolče!

Smrečnik. I, kdo te je pa zopet spomnil na dvajset tisoč kron, ki so ti tako lepo splavali po vodi?

Dr. Kopriva. Oh, tista sitna sodnikova gospa — (vstane) oh, kako sem razburjena, srce mi bo počilo, — pa se mi zmerom liže in hodi krog mene kakor kaka stara mačka; pa se mi priklanja: no, milostiva gospa dr. Kopriva, slišala sem, da se Vam je zadnjič sanjala terna in da boste zadeli dvajset tisoč kron. Gotovo že veste izid in Vam že častitam!

Smrečnik. Zakaj pa si pripovedovala vsakomur o svojih sanjah in o

dvajsetih tisočih? Saj bi lahko malo manj govorila!

Dr. Kopriva (se vsede, pa hitro vstane in išče po miznici). Komu pa sem povedala? Skoro nikomur. Tebi, tisti zoprni sodnici, zdravnikovi ženi, svojim sosedam, učiteljevi Lojzki in tisti branjevki, ki vsako jutro sitnari pri meni, pa še nekaterim drugim. — Oh, ta Polona, komaj dva dni jo imam, pa mi že vse narobe dela; oh, s temi kmeti pa res nič ni, eden je bolj neroden od drugega. Takoj ji bom odpovedala! Oh jej, zmerom človek uči, pa se nobenega nič ne prime.

Smrečnik. Kaj pa je zopet?

Dr. Kopriva. Škarje mi je pod tale robec dejala namesto navrh, da jih moram potem iskati. (Kliče). Polona! — Polona! — Ampak to ti rečem, Luiza, če mi še kdo kaj spomni o terni, kakor zadnjič tista sitna sodnica, — oh, je ne morem videti, te ženske! — mu bom kar obrnila hrbet pa šla, — bo vsaj vedel, kaj se pravi, norčevati se iz mene!

Drugi prizor.

(Prejšnji, Polona.)

Polona (pride nerodno). Kogâ pa je?

Dr. Kopriva. No, štor ti kmetski, ali se tako pride v sobo? Reče se: Prosim, milostiva želé?

Polona (počasi in okorno). Prosim, milostiva želé.

Dr. Kopriva. Ja, kako pa si ti upaš te-le škarje položiti pod robec namesto na robec? Kako moreš tako neumna biti? Kdo te bo gledal, če ne boš tako važnih reči vedela? Kar spodila te bom!

Polona. Saj sem komaj prišla. Z eno nogo sem še na pragu.

Dr. Kopriva. Ali boš tiho? Sedaj boš pa še odgovarjala! Si preneumna!

Polona. Moj oča so pa enkrat rekli, ko sem krave odvadila, da niso v deteljo hodile: Polona, ti si precej prebrisana, samo nerodna si včasih.

Dr. Kopriva. Pa kako nerodna! Le hitro se izgubi zdaj.

Polona. Enkrat pa, ko sem tatu, ki je prišel klobase krast, zaprla v dimnico, da bi se bil kmalu zadušil, so pa rekli: Polona, ti si včasih še malo preveč pametna.

Dr. Kopriva (jezno). No, zdaj je že dosti! Naroči Nežiki, naj pripravi čaja, — kajne, Luiza, bova malo lažje poklepetali; saj človek nima druge tolažbe.

Polona. Prosim, milostiva želé čaja. (Odide).

Tretji prizor.

(Prejšnji brez Polone.)

Dr. Kopriva. Oh, Luiza, to ti moram še povedati, kako je bila zadnjič na balu našemljena zdravnikova gospa, — oh, da je ni sram! Škoda, da je že tako stara! Fej, sram jo bodi!

Smrečnik. Kakšna pa je vendar bila?

Dr. Kopriva. Škoda, da nisi bila zraven, — oh, kako je bila našopirjena! Veš, tako roza-obleko je imela, vso roza, rokave zelo kratke, — oh, da je ni sram, — krilo je bilo zelo nabrano, tako kakor sve zadnjič gledali vzorec v »Frauenzeitung«.

Smrečnik. Dobro se spominjam. Saj si ti rekla, da si boš tako obleko dala delati.

Dr. Kopriva. Je ne maram, če mi jo zastonj daš; res se mi je lepa zdela, pa zdaj, ko jo je imela zdravnikova, se mi kar studi. Oh, kaj takega! —

Smrečnik. Kako toaleto si pa ti imela?

Dr. Kopriva. Moja je bila zares lepa; zdelo se mi je, da je vse, — pa ne da bi se hvalila, — da je vse za mano gledalo; oh, veš, še tista učiteljeva Lojzka, ki se povsod obesi kakor kake grablje, pa tista bledečasta sitnica,

glavarjeva Ela, — to je bilo zavisti. Veš, moja obleka . . .

Četrty prizor.

(Prejšnji, Polona.)

Polona (vstopi s čajem, pade in pobije). Oh!

Dr. Kopriva (razburjena vstane). Moj Bog, kaj takega! Ta neroda me bo še ob življenje pripravila! O, moji živci, moje srce! Kaj misliš, da bova medve čaj po tleh lovile?

Polona. Saj medve z Nežiko sva ga že pile ravnokar.

Dr. Kopriva. Ob pamet me bo pripravila! Ali si mi prišla samo škodo delat v hišo? Oh, pa te dve skledici!

Polona. Bom pa druge prinesla, saj jih je še dosti v omari.

Dr. Kopriva. To je pa že odveč! Takoj mi imaš zapustiti službo! Glej, da se mi pobereš in da te ne vidim več! (Kliče.) Nežika! Nežika! (Polona odide.)

Peti prizor.

(Prejšnji brez Polone, Nežika.)

Nežika (prihiti). Prosim, milostiva želé?

Dr. Kopriva. Pripravi nama še enkrat čaja; in sama ga prinesi, da ga

oni štor ne polije zopet in ne pobije posode! Pa ti ni treba prej vsega oblizniti, kar pride na mizo!

Nežika. Bom, milostiva. (Sama zase.) Sitnica! (Odide.)

Šesti prizor.

(Prejšnji brez Nežike.)

Dr. Kopriva. Oh, Luiza, taki so posli! Noben ni za rabo. Kar trpeti jih ne morem. Zdaj smo šele v februarju, pa sem to leto spodila že pet kuharic, in Polona je že enajsta dekla. Pa ta Nežika, tako dobro izpričevalo ima . . .

Smrečnik. No, veš, ta pa res dobro kuha!

Dr. Kopriva. Kuha gori ali doli! Zjutraj me komaj pozdravi in pokloni se mi, kot bi še nikdar ne bila med olikanimi ljudmi, in že dvakrat sem ji rekla, naj položi vilice vedno na levo stran krožnika, pa mi še včasih pozabi. Pomisli, kaj takega! Že vidim, da tudi te ne bom mogla dolgo trpeti.

Smrečnik. No, malo bolj bi pa tudi ti morala potrpeti!

Dr. Kopriva. Oh, kmalu bi bila pozabila; nekaj novega! Gotovo še ne veš. Včeraj smo dobili novo sosedo v naše mesto: baronico Terezino pl. Vršan. Pravijo, da je zelo blaga gospa pa bo-

gata. Njena kuharica je pravila učiteljevi Lojzki, da misli nocoj povabiti mene kot svojo sosedo na čaj. Gotovo bo prišla sedajle enkrat obiskat me. Ostani pri meni, morda povabi tudi tebe. Gotovo bo prav prijeten večer!

Smrečnik. Slišala sem nekaj in prav veselilo bi me, če bi se mogla seznaniti s plemenito gospo.

Dr. Kopriva. Izvrstno! Ah, kako zabaven večer! In ona je baronica! Pojdiva se malo razvedrit ta čas na vrt, čaj pa nama prinese tjakaj. — Pa še vseh črepinj ni pobrala! Kakšna nemarnost! (Kliče.) Polona!

Sedmi prizor.

(Prejšnji, Polona.)

Dr. Kopriva. Ali ne znaš pobrati vseh črepinj, neroda neotesana? Glej, da mi vse pospraviš! Čez nekaj časa pride gospa baronica Terezina pl. Vršan; da bo vse v redu! Ti mi pa ne hodi blizu! Medve greva na vrt tačas. (Kliče.) Nežika!

Osmi prizor.

(Prejšnje, Nežika.)

Nežika (pride).

Dr. Kopriva. Čaj nama prinesi na vrt; kadar pa pride baronica Terezina pl. Vršan, naju hitro pokliči!

Nežika (se prikloni). Kakor želé milostiva. (Vse razen Polone odidejo.)

Deveti prizor.

(Polona sama.)

Polona (posnema dr. Koprivo). Ali ne znaš pobrati vseh črepinj? O zna, zna Polona pobrati te črepinje, pa še kaj drugega zna ta neroda neotesana. Prav gotovo ti še navijem uro (žuga za njo), preden grem iz hiše, da boš vedela, da Polona ni tak štor, kot se tebi zdi. (Pometa in pobira črepinje.) Ta ženska nima nobenega drugega dela, kakor da vsakega človeka trikrat na dan skozi zobe vleče, stresa svoje sitnosti nad posli in jih menjava vsak dan dvakrat kot svojo kiklo. Seveda, ker se ji živci tako hitro razburijo. — Ampak, čakaj, milostiva, boš pomnila, kdaj si bila kaznovana za te svoje dobre lastnosti! — Kaj bi ji človek naredil? (Misli.) — Brez nič ne sme biti, preden grem. (Pospravlja in zagleda na stolu klobuk; začne ga ogledovati.) Rajši naj dene žehtar na glavo in pa kravji rep gor — pa se ji bo najbolj podalo! — Bog vé, kako bi meni stal? (Ga pomeri in se gleda v zrcalo.) — Pa sem res brhka! Še jaz bi bila lahko gospa dr. Kopriva. — Izvrstno! Nekaj sem se

spomnila! Res, tako bom naredila! Saj mi tako ničesar ne more! (Kliče.) Nežika! (Položi klobuk z glave.) O, to bo pomnila milostiva! (Se smeje na vse grlo.) Nežika!

Deseti prizor.

(Prejšnja, Nežika.)

Nežika. Kaj pa kričiš zopet?

Polona. Ali boš molčala, Nežika?

Nežika. Saj še ne vem, o čem.

Polona. O, to bo videla! O, Polona je nerodna, pa je prebrisana, še preveč, so enkrat rekli oče. (Se smeja.)

Nežika. I, kaj pa je, vsaj povej!

Polona. Saj boš molčala, kajne?

Nežika. Saj moram, če ne, še zvedela ne bom.

Polona. Preden grem od hiše, — ali je gospa še na vrtu?

Nežika. O še, nikogar ni tu. Le povej!

Polona. Če boš tiho?

Nežika. Saj sem rekla, da bom; oh, preden boš ti kaj povedala!

Polona. No, gospa bo pomnila, kdaj je imela Polono pri hiši!

Nežika. Kaj pa bo vendar takega?

Polona. Oh, kako si vendar nepočakana! (Važno.) Zdajle pride menda

baronica — ne vem, kako se ji že pravi, Rozina, ali kako — in jaz denem ta klobuk na glavo, oblečem kak jopič naše gospe in sprejmem baronico kot bi bila jaz gospa dr. Kopriva. Baronica bo našo gospo na čaj povabila, — veš, vse sem pri vratih poslušala, ko sta naša gospa in tista gospa Smrečnik klepetali tu v sobi in — o to bo pomnila sitnica! (Se glasno smeje.)

Nežika (smejé). No, kaj pa potem? Zdaj sem pa res radovedna.

Polona. Potem bo gospa zvečer prišla na čaj in tam se ne boste poznali, — o, to bo smeh! (Se obe smejita.)

Nežika. Ampak, — glej, šele zdaj sem se spomnila, — gospa č a k a na baronico; kako se ji boš pa izgovorila, da je nisi poklicala? In kako ji boš povedala, da je na čaj povabljen?

Polona (malo misli). O, se bom že na kak način; zdaj se hitro napravim, da baronica prej ne pride, ker potem bi bilo vsega konec. Ti, Nežika, ali mi moreš prinesiti kak gosposki jopič, da bom večja gospa?

Nežika. Kmalu dobim. (Odide.)

Polona (dene zopet klobuk na glavo, se gleda v zrcalo in se popravlja). O, to boste zvečer gledale! Mene pa že zdavnaj ne bo več v hiši.

Enajsti prizor.

(Polona, Nežika.)

Nežika (prinese jopič in se smeje, ko vidi Polono v klobuku). No, milostiva, ali Vam pomagam se obleči? (Zunaj pozvoni.)

Polona. Oh, že gre! Hiti! (Se hiti zapenjat in popravljat. Nežika teče vun.) Zdaj pa le zares! (Se vsede in bere.)

Dvanajsti prizor.

(Polona, Nežika.)

Nežika (vsa v sapi). Nič ne bo, Polona! Samo služabnica je; baronica ima menda nahod, pa ne sme iz hiše.

Polona (ploskne z rokami). Še boljše! No, boš videla, zdaj bo šele reč! Le pripelji služabnico noter, ti pa pri vratih poslušaj in glej, kdaj pride gospa z vrta. Ko jo boš slišala iti, pozvoni, da služabnico o pravem času odpravim!

Nežika. Oh, če gospa izve, potem bom morala jaz tudi iti.

Polona. Saj boš tako kmalu morala. Gospa ne bo nič vedela, da si bila tudi ti zraven. (Nežika odide.) No, ta služabnica bo gotovo baronici morala vse povedati, kaka je gospa dr. Kopriva.

Bom že skrbela, da ji lepe reči napovem. (Se drži resno in bere.)

Trinajsti prizor.

(Polona, Nežika, Milica.)

Nežika (privede Milico). Milostiva gospa, tu sem Vam pripeljala služabnico gospe baronice. Rada bi z Vami govorila. (Odide.)

Štirinajsti prizor.

(Polona, Milica.)

Polona (poskuša zelo olikano in posnema dr. Koprivo). No, drago dete, kaj boš povedala? Kako ti je ime?

Milica. Milica, milostiva gospa.

Polona. No, Milica, le semkaj se malo vsedi, gotovo se še nisi odpočila od dolge vožnje in od dela, ki ste ga imeli sedaj ob preseljevanju.

Milica (se vsede). Nekoliko sem še trudna, pa ne dosti. Prišla bi danes gospa baronica sama semkaj, pa ima nahod in ji je zdravnik prepovedal iz hiše.

Polona. Škoda, kako bi me vendar veselilo, če bi gospa baronica sama prišla.

Milica. Pač mi je izročila gospa baronica tu malo pisemce za Vas, milostiva gospa. (Ji da pismo.)

Polona. Ja, že dobro! (Bere naslov.)
Toda to pismo je na gospo dr. Koprivo!
To je moja soseda, baronica se je gotovo zmotila; jaz sem gospa pl. Klepetec.

Milica. Ni mogoče; to pismo je Vam namenjeno; dobro vem, da mi je gospa naročila, naj nesem pisemce v to hišo in ne v hišo Vaše sosede. Gotovo je pomota le v imenu, ker gospa baronica še ne pozna dobro vseh razmer.

Polona. Najbrže bo tako; kajti gospa dr. Kopriva, soseda moja, oh, kako zoperna ženska je; kar razburjena sem, če slišim njeno ime! Težko, če bo hotela baronica katerikrat govoriti s to hinko. — Toda pisma si vendar ne upam odpreti.

Milica. Milostiva gospa, brez skrbi; jaz sem popolnoma prepričana, da je pismo namenjeno Vam; naslov je posttranska stvar.

Polona. No, odprem ga lahko pozneje. Ali si že dolgo pri baronici?

Milica. Že več kot deset let. Malo ji strežem, popoldan presedim pri njej in ji berem, potem se pa razgovarjava.

Polona. Potem si pa skoro njena prijateljica! O, kako se veselim, da bom mogla zdaj večkrat obiskati svojo plemenito sosedo! To bo nevoščljiva gospa dr. Kopriva, da bo kar blede od jeze!

Milica. Potem nimate dobre sosede?

Polona. Prav hudobna je. Zadnjič sva stavili skupaj v loterijo; to je bilo jeze, ko sem jaz zadela terno in dobila 20.000 kron, ona pa ničesar.

Milica. Kako ste srečni! Kak čuden slučaj to!

Polona. In ko je bil zadnjič bal, je bila ta ženska tako našopirjena v neki roza-obleki s kratkimi rokavi, da se ji je vse smejalo. In kako je bila vsa iz sebe, ko je vse gledalo za zdravnikovo gospo, ki je res imela najlepšo obleko, prav po novem! (Zunaj pozvoni.) Zopet me nekdo išče! (Vstane.)

Petnajsti prizor.

(Prejšnji, Nežika.)

Nežika. Prosim, milostiva gospa, če morete nekoliko vun? (Odide.)

Šestnajsti prizor.

(Prejšnji brez Nežike.)

Milica (vstane). Da Vas ne bom zadrževala, milostiva gospa! Saj sem že itak predolgo tukaj!

Polona. O prav ljubo mi je bilo, draga Milica; sedaj se bova večkrat videli. Sporoči baronici, da ji poljubljam roko!

Milica. Hvala lepa za prijaznost. Z Bogom! (Odide.)

Sedemnajsti prizor.

(Polona sama.)

Polona. O, to bo smeha! In zmede, zmede! Škoda, da me ne bo več tu! (Dene klobuk z glave). Ta Milica bo gotovo baronici vse povedala: o meni, o gospe dr. Koprivi, o zdravnikovi gospe, o terni in zvečer, stavim, bo govorjenje samo o tem. (Sleče jopič.) No, rada bi videla, kake obraze bo delala naša milostiva! — Glej jo no, kmalu bi pozabila; gospa bo takoj tukaj; hitro vse v red in potem proč, da me gospa ne vidi! (Pospravi.) Ha, ha, Polona bo danes tudi še preveč pametna. (Odide.)

Osemnajsti prizor.

(Gospa dr. Kopriva in Smrečnik.)

Dr. Kopriva. Čudno, da je toliko časa ni. (Kliče.) Nežika! (Zagleda pismo na mizi. Bere.) Gospa dr. Kopriva.

Smrečnik. Od kod pa je to?

Dr. Kopriva (trga pismo). Nežika!

Devetnajsti prizor.

(Prejšnje, Nežika.)

Nežika. Prosim, milostiva žele?

Dr. Kopriva. Ali ni bilo gospe baronice?

Nežika. Ne, milostiva, prišla je samo njena služabnica Milica in prinesla to pismo. Baronica ima nahod in je zdravnik ne pusti iz hiše. (Odide.)

Dvajseti prizor.

(Prejšnji brez Nežike.)

Dr. Kopriva (bere pismo). Kako ljubeznivo! Prijeten večer bo. Kako se ga veselim! To bo zdravnikova gospa gledala, ko bo slišala, da sem bila na čaju pri gospej baronici. Upam, da bom tebe tudi kmalu seznanila z njo.

Smrečnik. Saj bo dolgo ostala tukaj. Toda moram iti, je že pozno. Na svidenje, pa dobro zabavo zvečer!

Dr. Kopriva. Čakaj, do vrat te spremim. (Odideta.)

Enaindvajseti prizor.

Polona. Sem že preskrbela, da bo prav zares dobra zabava. Res škoda, da me ne bo zraven! Prav dobro si mi pomagaj, ti klobuček. Zdaj pa grem, pa povežem svoje cunje, da ne bo milostiva od razburjenja zbolela, če bi jih pozneje katerikrat videla.

(Zastor pade.)

Drugo dejanje.

Prvi prizor.

(Baronica Terezina pl. Vršan in njena prijateljica Ema pl. Dolinar sedita vsaka pri svojem delu.)

Baronica. Ah, draga moja Ema, take družbe ne bova imeli več kakor doslej! To bo dolgčas!

Ema. Ne veš še, ljuba Zina, morda še boljšo. Milica nama bo že povedala, kakšna je ta najina soseda. Ni sicer plemenitega stanu ta gospa dr. Kopriva, a srce ima morda plemenito.

Baronica. Saj res, Milica naj nama pove. Bova vsaj vedeli nocoj kaj takega govoriti, kar ona najrajši sliši in o čemur najrajši govori. Dolgo ni Milice; gotovo je malo tam posedela in prepričana sem, da bo s svojim ljubkim obnašanjem marsikaj spravila iz nje, kar bo nama prav prišlo. (Kliče.) Milica!

Drugi prizor.

(Prejšnji, Milica.)

Milica. Oprostite, milostiva, saj sem že nekaj časa doma, pa sem imela toliko opravila, da nisem utegnila priti semkaj.

Baronica. Nič hudega. Semle sedi in povej, kaka je tista gospa dr. Kopriva, ki si ji nesla pismo.

Milica. O, saj se ne piše dr. Kopriva, to je njena soseda; ona se piše pl. Klepetec. Ker sem ji pa zatrdila, da je pismo gotovo njeno in da je pomota v naslovu, ga je vzela.

Ema. Klepetec se piše? Čudno ime! Pa plemenita je! Kako pa, da si se zmotila, Zina?

Baronica. Gotovo je moj oskrbnik, ko je poizvedoval za imena, zamenjal obe imeni. No, na tem ni nič, zmota je pri nepoznanih razmerah lahko povsod mogoča. Kaka pa je ta pl. Klepetec?

Milica. O bogata mora biti; zadnjič je zadela terno za 20.000 kron. Njena soseda dr. Kopriva je tudi stavila, pa ni nič zadela in zato je silno nevoščljiva gospe pl. Klepetec. Sploh mora biti ta gospa dr. Kopriva na precej slabem glasu, ker vedno menjava dekile in kuharice; ne vem, koliko jih je imela že letos, zelo veliko.

Baronica. Ali ti je vse to pripovedovala?

Milica. Vse. Kako pa rada govori, čeprav precej kmetsko! In od balov zna veliko povedati.

Ema. Glej, kaj bomo še zvedeli! Ali je tukaj tudi kaj balov?

Milica. In koliko zna govoriti o obleki. Ta njena soseda dr. Kopriva je bila oblečena na zadnjem balu v roza-obleko; vse se ji je smejalo; zdravnikova gospa je pa imela toaleta, da je vse gledalo za njo.

Baronica. No, Milica, sedaj sva pa že dovolj zvedeli; za nocoj bo že. Le pojdi v kuhinjo, boš Liziki malo pomagala, ker še ni vse urejeno. Naroči Liziki, naj gospo, ko pride, pripelje v to sobo in naju pokliče.

Milica. Kakor želite gospa. (Odide.)

Tretji prizor.

(Prejšnji brez Milice.)

Baronica. No, draga Ema, jaz mislim, da bo ta gospa pl. Klepetec taka, kot je veliko mestnih gospe, ki nimajo na celem božjem svetu drugega opravila kot opravljati in obirati svoje tovarišice in niso zmožne niti ene dekle prav vzgojiti.

Ema. Zdi se mi, da, da bo ena tistih, ki ne zna o ničemur drugem govoriti kot o balih, roza-oblekah, frizurah in klobukih. Bova pač morali tudi medve kaj o tem govoriti, sicer si ne bomo vedele kaj povedati. (Pospravljate ročno delo.)

Baronica. Nesiva to v svoje sobe, ker mora gospa kmalu biti tukaj. (Odideta.)

Četrty prizor.

Lizika (še za odrom). Prosim, vstopite, milostiva. (Jo privede v sobo.) Takoj pokličem gospo baronico. (Odide.)

Peti prizor.

(Dr. Kopriva sama.)

Dr. Kopriva (se vsede in gleda krog sebe). Torej tukaj živi baronica, moja bodoča prijateljica. Kar jeze bo sikala zdravnikova gospa, ko bom govorila baronici: ti in zopet ti. Treba se bo sladko in lepo obnašati, da si jo takoj pridobim, potem sem prva v mestu za gospo baronico. Še glavkarjevi ženi se bo imenitno zdelo, če bo z menoj govorila, baroničino prijateljico. (Posluša.) Zdi se mi, da že prihaja.

Šesti prizor.

(Dr. Kopriva in baronica.)

Baronica (vstopi). Bog Vas sprejmi, moja nova draga mi soseda!

Dr. Kopriva (se prikloni in ji poljubi roko). O kako velika čast, prevelika čast me je doletela seznaniti se z Vami, plemenita gospa!

Baronica. Prav veseli me, da Vas poznam, gospa pl. Klepetec. Prosim odložite! (Ji nese klobuk na primerno mesto.)

Dr. Kopriva (za-se). Kolika predrznost! (Glasno.) O milostiva gospa baronica, saj jaz nisem plemenita Klepe...

Baronica (jo živahno prekine). O ne bodite tako skromna, gospa; če ste plemenitega stanu, naj ljudje vedo. Le bodite plemenita Klepetec! (Ji pomaga sleči jopič.)

Dr. Kopriva (za-se). To je pa že od sile. (Glasno.) O hvala, milostiva gospa baronica, kako ste prijazni!

Baronica. Prosim, vsedite se; takoj pokličem svojo prijateljico Emo in čaj bo hitro tu. (Odide.)

Sedmi prizor.

(Dr. Kopriva sama.)

Dr. Kopriva. Kaj takega pa še ne! Ko bi ne bila baronica, obrnila bi hrbet in šla. Pa bo treba potrneti! Baronica je baronica in zdravnikova gospa mora jeze zboleti, naj stane kar hoče. — Ampak čudno je, da me tako nazivlje, saj dobro ve, da to ni moje ime; na pismu je bilo pravilno. Gotovo me je nekdo obrekel pri nji! Nič, zdaj moram biti prijazna in ji pustiti, naj reče, kar hoče,

če ne, ne bova nikdar skupaj. Potem se ji utegne še zdravnikova usiliti — oh, še misliti ne morem — rajši vse prenesem.

Osmi prizor.

(Prejšnja, baronica in Ema.)

Baronica (pripelje Emo). In tu, draga moja soseda pl. Klepetec, sem Vam pripeljala svojo najljubšo prijateljico, Emo pl. Dolinar. Upam, da si bosta takoj dragi prijateljici.

Dr. Kopriva (prisiljeno). O kako mi je drago!

Ema. Veseli me, poznati Vas, draga soseda! Prepričana sem, da se bomo sedaj velikokrat videle.

Dr. Kopriva. O kako mi bo ljubo! Gotovo je visokima gospema všeč naše mesto in posebno okolica.

Baronica. Prav krasno je! Želiva le, da bi bila še družba taka, da bi nama ne bilo dolgčas. Slišali sva, da je zdravnikova gospa posebno fina in olkana dama in da je zadnjič na balu vse zrlo za njo radi njene obleke in njenega okusnega obnašanja. Gotovo je prijetno občevati z njo.

Ema. Škoda, da je že nisva danes povabili. (Proti dr. Koprivi.) Vi, pl. gospa, jo gotovo visoko cenite. (Lizika prinese čaj.)

Dr. Kopriva (pritajeno in nekoliko z jezo). O seveda jo cenim. O kako imate tukaj prijetno urejeno v sobi, tudi jaz bom sedaj pre naredila. Ta razvrstitev mi je najbolj všeč.

Baronica. Imela sem tako urejeno na svoji graščini več let in vsakomur je bilo pogodu.

Ema. Toda, milostiva gospa, kaka pa je tista gospa dr. Kopriva. Slišala sem . . .

Baronica (jo prestriže). Oh saj res! Oprostite milostiva gospa pl. Klepetec, da se je vrinila v naslov napaka, popolnoma nevedoma.

Dr. Kopriva (začudeno). O saj sem pismo prejela!

Ema. Saj vidite, da je bila le zmota! Slišala sem, da je tista gospa dr. Kopriva silno zoprna ženska in da je težko občevati z njo. Ali res vsak dan menjava posle in samo opravlja? Nerada vprašam, a ker je tako blizu nas, jo moram poznati.

Dr. Kopriva (se nervozno premika). Oh, kdo pa vama je vse to pravil? Ne vem, če bo to res.

Baronica in Ema (se začudeno pogledata).

Baronica (v zadregi). Malo ruma pl. gospa Klepetec! Nesrečna Lizika, serviete je pozabila. Skočim brž sama

ponje. (Za-se grede.) Bog ve, kaj je tako obmolknila!

Deveti prizor.

(Prejšnji brez baronice.)

Ema. Gotovo tudi Vam ne ugaja pri večini mestnih gospe, da samo obirajo druga drugo, menjavajo dan na dan dekile in kuharice in se borijo, katera bo prva v mestu.

Dr. Kopriva (gleda v zadregi v čaj in molči).

Deseti prizor.

(Prejšnji, baronica.)

Ema (zmajuje z glavo, potem). In kaj sem še slišala! (Baronica prinese serviete.) Da ste zadeli zadnjič terno 20.000 kron; kako ste srečni, častitam! (Ponuja desnico.)

Dr. Kopriva (vstane, vzame robec in joka). Oh, saj sem jaz gospa dr. Kopriva. Gotovo je bila tu zdravnikova gospa, sram jo bodi!

Baronica (začudeno v veliki zadregi). Ni mogoče. Nama je Milica povedala, da ste se ji Vi predstavili kot gospa pl. Klepetec, dr. Kopriva pa da je Vaša soseda.

Dr. Kopriva. Katera Milica?

Baronica. Milica, saj je bila pri Vas in je govorila z Vami; moja služabnica je.

Dr. Kopriva (nekoliko jezno in jokaje). Jaz nisem videla nobene Milice.

Baronica (kliče). Milica! Milica!

Ema. Kako čudno je to vse zmedeno!

Enajsti prizor.

(Prejšnje, Milica.)

Milica (začudeno). Tukaj sem, milostiva.

Baronica. Ali si ti tej gospej izročila pismo?

Milica (pogleda dr. Koprivo). Te gospe nisem videla svoj živ dan.

Dvanajsti prizor.

(Prejšnje, Lizika.)

Lizika (vstopi). Milostiva, neznana gospa bi rada vstopila.

Baronica. Naj pride noter! (Lizika odide.)

Trinajsti prizor.

(Prejšnje, Smrečnik.)

Smrečnik (vsa zasopljena). Draga Ana, tako sem hitela, pa vidim, da je že prepozno. O plemenita gospa baro-

nica, ta gospa ni pl. Klepetec, ampak dr. Kopriva.

Baronica (razburjena). Prosim, sedimo vse, da se pogovorimo jasno. To je zelo neprijetno.

Dr. Kopriva. Prosim te, povej, kako je to prišlo? Ti moraš vse vedeti, kakor vidim.

Smrečnik. Ko sem prišla domov, sem opazila, da sem pozabila pri tebi vzorce. Hitela sem nazaj, pa tebe ni bilo več doma. Kar pride Nežika v sobo in mi strašno težko pove, da ji vest ne da miru in da ne more več molčati. Pravila je, da se je Polona oblekla v tvojo obleko, sprejela Milico, služabnico gospe baronice, in se ji je predstavila kot gospa pl. Klepetec, tebe je pa opisala kot strašno zoprno žensko in rekla, da si njena soseda. — Oh, kdo bo vse pravil, saj Milica sama najbolje ve.

Baronica. Zdaj mi je jasno. O kaka predrznost!

Smrečnik. Potem sem srečala ravno na stopnicah Polono; svoje reči je imela zavite v ruto in hotela oditi skozi vrata. Rekla sem ji, da bo kaznovana, če ne gre takoj odpuščanja prosit, in komaj se je vdala. Sedaj stoji pred vrati. Gospa baronica, ali sme noter?

Baronica. Naj le pride, bomo vsaj poznale to predrzno žensko!

Smrečnik. Toda Ana, nekaj bi ti še vseeno rada prej povedala. Kolikokrat sem ti že rekla, da si z vednim menjavanjem poslov ne delaš prav nobene časti in da vedno opravljanje in obiranje drugih ljudi ni častno za poštenega človeka. To ti povem lepo kot tvoja prijateljica.

Dr. Kopriva (tiho in gleda v tla). Kako imaš prav, Luiza! Oh, kako me je sram!

Baronica. Nama boste pa tudi gotovo oprostili, gospa dr. Kopriva, najino nesrečno zmoto in upam, da bomo zdaj še dobre prijateljice. (Ji da roko.) Stvar pa ostane med nami.

Dr. Kopriva. O kako sem Vam iz srca hvaležna, gospa baronica!

Baronica. No, zdaj naj pa le pride dekle!

Štirinajsti prizor.

(Prejšnje, Polona.)

Polona (katero pripelje Smrečnik, vsa skesana pade na kolena pred gospo dr. Koprivo). O, prosim, odpustite mi, milostiva gospa!

Dr. Kopriva. No, zdaj je že dobro. Ostaneš lahko še pri meni, a obljubiti

mi moraš, da boš pokorna in tudi potrpežljiva, če bo treba.

Polona. Vse bom, kakor hočete.

Baronica (smeje proti Poloni). Kakor vidiš, dekle, še najmanj sitnosti in neprijetnosti bo, če Polona lepo ostane Polona. Dr. Kopriva pa gospa dr. Kopriva.

Dr. Kopriva. No, zdaj, ko smo zopet prišle z velikimi težavami do svojih imen, naj bo stvar na vse strani pozabljena!

Polona. Hvala Bogu! Midva, dragi moj punkeljček, pa greva lepo zopet nazaj, kaj?

(Zastor pade.)

Študentski priporočil

(Prejeto, Polona)

Polona (katere pripetijo smrečnik
vse skesane pade na kolena pred gospo
dr. Koprivo). O, prosim, odpušajte mi
milostivo gospa!
Dr. Kopriva. No, zdaj je že dobro.
Gostaneš lahko še pri meni, s obljubo

Prisiljen stan je zaničevan.

Veseloigra v treh dejanjih.

Po nemškem priredil

K. Supin.

and

Osebe:

Baronica Štembergar.

Leonora, njena hči.

Grofica Vojevska.

Stara Ješprenovka, tašča.

Mlada Ješprenovka, bogata kmetica.

Mica, }

Katra, } njeni hčeri.

Reza, }

Ana, } vaška dekleta.

Tona, }

Ivanka, }

Prvo in tretje dejanje se vrši v Ješprenovi sobi,
drugo na gradu baronice Štembergar.

Priznani stan je zaničevan.

Vesoljstvo v treh dejanjih.

Po nemškem priznani.

Priznani stan je zaničevan.

Baronice Štemberger.

Leonora, njena hči.

Gräfin Vojvoda.

Stara Jasnovec, tača.

Mlada Jasnovec, hči.

Mica, njena hči.

Klara.

Hera.

Anna, vsaka dekleta.

Toma.

Lydia.

Prvo in tretje dejanje se vrši v Jasnovci, hči.
Drugo na gradu baronice Štemberger.

Prvo dejanje.

Prvi prizor.

(Kmečka soba Ješprenovke. Na desni miza in nekaj stolov okoli nje. Na levi kolovrat, pri njem stara Ješprenovka. Sneha hodi po sobi in pospravlja.)

Ješpren (postoji pred taščo). To boste gledali, mati, kako se je izobrazila moja Mica. Ni mi gospodična vzgojiteljica v mestu rekla kar tja v en dan (ponosno): Gospa Ješpren, Vaša hčerka Mimi je šeni! Saj veste, mati, kaj je to »šeni«? Dekle je tako razumno, tako pametno, da je ni take v vasi. In nato mi je začela naštevati, kaj vse zna moja Mimi; kar pošteno mi je začelo šumeti po glavi, ko sem jo poslušala. Gospa Ješpren, mi je rekla gospodična, tudi na kmetih mora biti dandanes človek izobražen. Vi imate denar; niste ga mogli bolje obrniti, kot da ste dali svojo hčerko tako fino izobraziti. Zdaj se lahko skuša z vsemi gosposkimi. (Veselo.) In prav je imela gospodična!

Tašča (prede in maje z glavo). Kdor visoko leta, nizko pade.

Ješpren (jezno). Seveda, Vi ste še vedno za sto let za nami; vse naj bo po starem, prav tako kakor je bilo pred

dvesto leti. Čemu je pa hranil moj rajni mož denar? Jaz sem vedno za napredek. Moji starši so bili samo mali kajžarji, jaz sem bila pa vedno višjih misli. Zato pa tudi nisem vzela hlapca, ampak Vašega sina, bogatega Ješprena, čeprav je bil malo šepast in je imel rdeče lase.

Tašča (miga z rameni). Mislim, da bi lahko storil kaj bolj pametnega, kot da je tebe poročil.

Ješpren (to presliši in veselo nadaljuje). In mojim otrokom naj se godi še bolje, saj z denarjem se dá vse doseči. S Katro seveda se ne dá nič začeti, toda Mica (se udari z roko po ustih), Mimi bo delala čast svoji materi. Ta vam ne vzame kmeta. Ona sedaj lahko občuje z grajsko gospodično, toliko je že izobražena, in tamkaj se seznanijo samo z najvišjo gospodo, s kakim lepim poročnikom, ali s kakim baronom, ali s kakim grofom, ali — — —

Tašča (zaničljivo). Ali pa s kakim princem, ali celo s cesarjevičem samim. Saj boš še znorela; ali misliš, da je tvoja punca za tako gospodo? Saj bo vsak takoj spoznal v njej kmetico in če jo že kdo vzame, ne bo vzel nje, ampak samo naš denar.

Ješpren (jezno). No seveda, Vi dekletu ne privoščite sreče. In kako tudi,

saj ne poznate našega časa, ste še premalo napredni.

Tašča. Bomo videli, kako daleč Vas pripelje ta Vaš napredek, ki ga imate vedno na jeziku. Le pomni: Prisiljen stan je zaničevan.

Drugi prizor.

■ ■ (Prejšnji, Katra.)

Katra (veselo vstopi). Štirinajst pišk imam, tako pridna je bila moja koklja, ker sem tako lepo ž njo ravnala.

Tašča. No, in rjava?

Katra. Ta še vali. Kako se že veselim, ko dobim tudi od nje toliko pišk!

Ješpren. Katra, si že obrnila perilo?

Katra. Kdaj že, mati.

Ješpren. Si tudi že pogledala, ali dekcle kaj pridno spravljajo seno, če ne pasejo lenobe?

Katra. Da, da, mati, saj je že dolgo dan, tedaj vendar ne smemo Bogu časa krasti!

Tašča (tiho Katri). Ali si Mico tudi že videla?

Katra (smejé). To je pa gospodična; ona še spi.

Tašča (zaničljivo). Kajpada, taka nežna stvarca se mora varovati.

Ješpren. Da, da, ona dela z duhom, zato potrebuje počitka.

Tašča. Seveda, in še več kakor mi, ki delamo z rokami.

Ješpren (jezno). Mati, Vi bi radi zopet ubogo dekle mučili s svojimi sitnostmi. Toda povem Vam enkrat za vselej, jaz tega ne trpim in ne trpim.

Tašča. Ne boj se sneha, saj ona ne more nič za to, če so jo drugi izpridili.

Katra (proseč). Ah, stara mati, Mica je tako dobra in mi ne potrebujemo nobene dekle več, saj sem jaz tu.

Tašča (smejé). Ti si pač pridna dekla. A jaz moram pogledati, kaj dela živina. (Odide.)

Tretji prizor.

(Ješpren, Katra.)

Ješpren. Čuj Katrica, ti si dobra hčerka, bodi tudi dobra sestra. Postreži Mimi, kjer le moreš, ker je ona sedaj tega vajena!

Katra. Bom že storila mati. Mica je sedaj tako lepa in tako fina, naj se ji tudi dobro godi.

Ješpren. In, Katrica, ne kliči je več »Mica«, ker se to zanjo ne spodobi, ampak »Mimi« ji reci!

Katra. To bo pač bolj težavno zame, mati, toda potrudila se bom.

Ješpren (božajoč jo). Saj sem vedela, da si ti zlata vredno dete in (bojazljivo) povej tudi deklam in hlapcem, naj jo vedno kličejo »gospodična Mimi«!

Katra. Prav, prav, mati.

Ješpren. Tako, sedaj grem pa tudi jaz na delo. Starka me je tako razburila, a potrpeti moram ž njo, saj ne ve, kaj je napredek, izobrazba! (Odide.)

Četrty prizor.

(Katra sama.)

Katra. Malo smešno je pa vendar, da je Mica kar naenkrat postala »Mimi« in celo »gospodična Mimi«. Šestnajst let je bila čisto navadno kmetsko dekle, ki je tupatam sanjari o vitezi in zakletih gradovih, a sedaj, čez leto dni, je pa kar naenkrat postala fino izobrazena gospodična. Kaj vse premorejo v mestu! Imajo pač nek poseben »trahtar«, s katerim vlivajo učenost v glavo kakor naš trgovec olje ali petrolej v steklenico. Za denar se vse dobi. (Pomišlja.) Kaj, če bi še jaz poizkusila izobraziti se? (Se namuzne.) Potem bi bila »gospodična Kati«. (Naenkrat se glasno zasmije in ne neha s smehom.) Katra, ali si še pri zdravi pameti? Potem bi morala biti v mestu,

daleč proč od svoje rodne vasice, proč od svojih pišk in prašičkov in ovčic, ne, ne, ne! Ljubo doma, kdor ga ima.

Peti prizor.

(Katra, Mica v elegantni jutranji obleki z vlečko.)

Mica (jezno). Mon Dieu, kak ropot in vrišč na vse zgodaj. Komaj osem je ura, pa človek že ne more zatisniti očesa več!

Katra (smeje). Toda, ljuba Mica!

Mica (ji seže v besedo). Mimi, prosim!

Katra (se prikloni globoko). Oh, oprosti, prosim. Gospodična Mimi, saj je že ob treh dan, to ni vendar prezgodaj!

Mica (zdeha). Ti pač tega ne razumeš, koliko počitka potrebuje človek, ki duševno dela. Včeraj sem se do polnoči pečala z astronomijo.

Katra. Kaj praviš, s prazno ropotijo? Zakaj pa nisi šla raje spat?

Mica. O ti šemica neumna, ti! Zvezde sem opazovala do polnoči, in veda, ki se s tem peča, se imenuje astronomija.

Katra. Astronomija? Jaz sem pa mislila, da si rekla prazna ropotija. No, kaj ti pa povedô zvezde?

Mica (važno). Da, ljubo dete, astronomija, to je važna veda. Glej, ona nam

pravi, da so zvezde tu zgoraj nad nami prav taki svetovi, kakor je naša zemlja.

Katra. Lej, lej! (Maje z glavo.)

Mica. Iz tega, kako se pregibljejo, lahko bereš svojo usodo!

Katra. (Začudeno.) Ni mogoče!

Mica. O res, res, to so delali že stari Grki in Rimljani.

Katra. Grki in Rimljani, to so bili gotovo ljudje, ki so jedli človeško meso.

Mica (se smeje). Ej, ti norček, ti s teboj se pač ne morem razgovarjati o takih rečeh.

Katra. Prav imaš; jaz tega ne razumem, a če hočeš, ti pa lahko zapojem lepo pesmico o zvezdicah.

Glej, zvezdice božje migljajo lepo,
Odprto široko je sveto nebo.

(Medtem prične Mica telovaditi, česar **K a t r a** v začetku ne opazi. Predno pa skonča pesem, se začne na glas krohovati.)

Sveta Pomagavka božja, Mica, ali si še pri pravi pameti, ali se ti je zmešalo? Kaj pa počenjaš, Mica?

Mica (se ne da motiti). Mimi, prosim. Glej, ti tega zopet ne razumeš. Ljuba moja, duševni naporji se morajo zenačiti s telesnimi. Ker mi ne kopljemo in ne peremo, moramo redno pregibati svoje telo, in to redno pregiba-

nje telesa imenujemo telovadba. Če bi preveč duševno delali, bi pri tem trpela naša telesna lepota!

Katra. Hvala Bogu, da vsled mojega duševnega napora ne trpi preveč moja telesna lepota!

Mica. Da, dete moje, ti imaš prav, saj ti si četudi čisto priprosto, pa vendar čedno kmetsko dekle, ki nima prevelikih zahtev. (Ponosno.) Toda jaz — povej ti Katrica, ali nisem jaz lepa?

Katra. Mimica, ti si res lepa. To krasno oblačilo, ta lepa frizura, ah, kako lepo se ti vse prilaga!

Mica. Jaz dobro vem, da sem lepa, saj sem že večkrat to slišala. Gospodična v mestu mi je vedno zatrjevala, da se mi ne pozna, da bi bila rojena pod slamnato streho, tako lepa sem.

Katra. Oh, oh!

Mica. No, neka mala, poredna součenka mi je sicer večkrat nagajala, češ, gospodična vzgojiteljica me hvali samo radi tega, ker se me boji, zakaj materinim klobasam se ni dobro zameriti; denar je sveta vladar. A to je bila sama nevoščljivost, ker mati narava nje ni obdarovala s tako lepoto kakor mene in ker je bila v svoji obnošeni obleki še grša nego je bila v resnici.

Katra. Revica.

Mica (maje z rameni). Revica, zakaj pa sili v tako imeniten zavod. Toda, Katrica, jaz sem lačna, prinesi mi hitro moj zajtrk. (Katra odide.)

Šesti prizor.

(Mica sama.)

Mica (zdeha). O mon Dieu! Kako je to dolgočasno, ako človek že zjutraj na vsezgodaj ne ve, kaj naj počne! Osem dni sem že doma in mati mi store vse, kar mi le berejo z oči, in Katrica tudi, a vsi me ne razumejo. Oh, za družega nimajo zmisla, kakor samo za kmetijo, kako treba gnojiti, sejati, kopati itd. To me strašno dolgočasi. No, ko se nekoliko bolj seznanim na gradu in pri drugi večji gospodi, potem bo že bolje. Mati napravijo potem tudi pri nas gostije in pojedine. (Pomišlja.) Toda kje, tu v tej kmetijski hiši? A zakaj imamo pa denar — ž njim se lahko izkopljejo gradovi iz tal.

Sedmi prizor.

(Mica, Katra z zajtrkom.)

Katra. Tukaj je zajtrk, Mica.

Mica. Mimi, prosim.

Katra. No pa tako. Mimi, tu imaš izvrstno kavo s smetano in črni kruh s presnim maslom!

Mica (vzdihne). O mon Dieu, s črnim kruhom si še želodec pokvarim!

Katra (smejé). Pa zopet telovadi, ti bo pa bolje dišalo!

Mica (počasi sede na stol). Katra, prinesi mi še moj dnevnik, ki leži tam v moji sobi na mizi, in pisalno orodje!

Katra (prinese zahtevano in položi na mizo). Ti, Mica, povej mi vendar...

Mica. Mimi, prosim.

Katra. O ta preklicana beseda »Mimi«, kar z jezika mi ne gre. Povej mi torej enkrat, Mimi, kaj pa pišeš v to knjigo?

Mica (oči kvišku obrnjene). Dušica moja, tu v tej knjigi je najglobokejše jedro mojega bitja, tu so moje misli, moji občutki, iztoki mojega srca.

Katra (zmaje z glavo). Čuj, Mica —.

Mica. Mimi, prosim.

Katra (presliši to). Jaz sem pa res zabita.

Mica. Zakaj, Katrica?

Katra. Ali ne vidiš, da jaz nimam nobenih misli, nobenih občutkov, nobenih iztokov svojega srca.

Mica. Da, ljuba moja, to stori vse izobrazba. Vidiš, kal vsega tega je bila že dolgo v meni.

Katra (jo smeje prekine). Da, šestnajst let.

Mica (presliši, veselo). In prišel je profesor Pelod in se me je dotaknil s čarobno palico vede in znanosti. Polagoma so se mi odprle moje duševne oči, vzbudile so se misli in na dan so privreli občutki.

Katra (maje z glavo). In vse to v enem letu! Ti, Mica —.

Mica. Mimi, prosim.

Katra. Kaj ne, jaz sem pa za to pre-neumna?

Mica. Kakor se vzame; kmetje ste vsi neumni.

Katra (smejé). Saj si tudi ti kmet-sko dekle.

Mica. Bilo; a včasih se tudi pod slamnato streho rodi kaka kraljičina!

Katra (se globoko priklone). Vsa čast ti, kraljičina!

Mica. Le glej, če bi kmetje ne bili taki, bi se že davno vrgli kemiji v naročje.

Katra. Kemiji, kaj pa je to, kemija?

Mica. Kemija, to je znanost ali veda, ki razdeljuje vse stvari v naj-manjše brezdelne delce, in tako lahko napravlja iz vsega vse. Človeška znanost je prišla že tako daleč, da nareja umetno moko, sladkor, olje, jajca itd. in tako polja kmalu ne bo treba obde-lavati.

Katra (presenečena). Ali se vole in krave in prašiče tudi lahko naredi umetno?

Mica (osupnjeno). Ne, tako daleč pa še nismo; a zakaj bi tudi to ne bilo mogoče.

Ješpren (zunaj). Katra, Katra!

Katra. Moj Bog, midve tu klepečeva in Bogu čas krađeva, zunaj je pa toliko dela. (Odide).

(Zastor pade.)

Drugo dejanje.

(Soba v gradu.)

Prvi prizor.

(Baronica, Mica. Mica je oblečena po najnovejši modi in zelo elegantno, baronica pa preprosto, toda fino.)

Baronica (pride Mici, ki vstopi, nasproti in ji ponudi roko). Glej, glej, Mica, kako elegantna gospodična si postala iz preprostega kmetskega dekleta.

Mica. To je res, visokorodna gospa baronica! Sedaj nimam nič kmetskega več na sebi.

Baronica (smejé). Malo prehitro bi bilo to, ljuba Mica! V enem letu se človek ne izpremeni toliko.

Mica. Toda jaz sem se pa vsa izpremenila, visokorodna gospa baronica. Z denarjem se vse doseže. Jaz sem se toliko naučila in izobrazila, da sem sedaj popolna gospodična in mi ni več ime Mica, ampak Mimi.

Baronica (v stran). O ti grda prevzetnost! (Glasno.) Kdo ti je pa vse to povedal?

Mica. O, to ni prav nič posebnega. Na zunaj mi pove moje ogledalo. (Se ogleduje.) Visokorodna gospa baronica mi morate sami pritrditi, da izgledam kakor rojena plemkinja.

Baronica. In na znotraj, gospodična Mimi?

Mica. To mi je pa zagotavljala gospodična vzgojiteljica. Ljuba Mimi, mi je večkrat rekla, kar čudim se vam, kako napredujete. Skoro si ne morem že več predstavljati, da ste rojeni pod slamnato streho. Vse je tako fino, tako duhovito na Vas.

Baronica (smejé). Kaj mi ne poveš vsega, Mimi! Koliko je pa stalo to tvojo mater?

Mica (nekoliko užaljena). Tako poceni gotovo ni bilo, a kaj to, saj mi imamo denar!

Baronica (jo posadi na stol). Zdaj si torej popolnoma gospodična, kaj pa misliš sedaj začeti s svojo izobrazbo?

Mica. Življenje hočem uživati. Obiskovala bom sosednje graščake, večkrat me bodo tudi sami kam povabili, potem me bodo občudovali, imela bom polno častilcev in — slednjič se bom bogato omožila.

Baronica (v stran). Ne vem, je li to neumnost ali smelost. (Glasno.) In mati tvoja, in sestra?

Mica (presenečeno). Mati moja?

Baronica. Ali bodo hodili s teboj?

Mica (smejé). Kaj še; saj se ne znajo vesti v takih družbah.

Baronica. In Katra?

Mica. Ta je pa še bolj nerodna, pa tudi sama noče.

Baronica. Ali ti ne bo nič hudo radi tega?

Mica (v zadregi). Seveda mi bo — toda, mon Dieu, saj mi v izobrazbi vendar nista enaki?

Drugi prizor.

(Baronica, Mica, Leonora prihiti vesela v sobo in objame Mico, ki se ji umika.)

Leonora. Oh, Mica, kako sem zopet vesela, ko si ti tukaj; sedaj bova šle zopet skupaj v gozd ali na polje.

Baronica (se posmehuje). Ti se motiš, ljuba Leonora. Saj to se vendar ne spodobi več za tako gospodično.

Leonora. Ah kaj, Mica, le ti govori!

Baronica. Mimi, ljuba Leonora, Mimi se zove zdaj gospodična Ješpren.

Leonora (začudeno stopi korak nazaj). Kaj pa pomeni vse to?

Mica. Gospodična Leonora, jaz nisem več ono neolikano, neotesano kmetско dekle.

Leonora. Ne več kmetско dekle? Potem te bom morala pa seveda vikati in ti reči gospodična Mimi.

Mica. Prosim, gospodična Leonora.

Leonora (tleskne z rokami). Oh, kako škoda, kako škoda; kot priprosto kmetско deklé si se mi veliko bolj dopadla.

Mica (prevzetno). Že mogoče, a jaz si pa tako bolj dopadem.

Baronica. Predraga gospodična Mimi, jaz ti le želim, da bi bila čez leto dni še vedno teh misli. Iz narave se ne smemo norčevati. Denar je res lepa stvar, a včasih marsikomu v kvar.

Mica. Upam, da meni ne bo, visokorodna gospa baronica. Čudite se temu mojemu vedenju, ker je novo, a mislim, da se me boste že privadili. Toda dovolite, da se sedaj poslovim.

Baronica (ji poda roko). Z Bogom, ljuba Mica. Na ime Mimi se bom malo bolj težko privadila; toda veselilo me pa bo, ako bom čula, da se ti godi dobro in da so se ti izpolnile vse tvoje srčne želje.

Leonora. Jaz pa, gospodična Mimi, mislim, da pride dan, ko boš popolnoma družih misli. (Smeje pade Mici okolu vratu.) Ah, draga moja, pusti vse to nerodno priklanjanje, saj ti prav nič ne pristaja.

Mica (se ji užaljena strga iz rok). Adjeu, gospodična Leonora!

Tretji prizor.

(Baronica, Leonora.)

Leonora (začudeno). Ah, mama!

Baronica. Kaj ne, čedna neumna goska!

Leonora. Saj se še dobro ne zavem, mamica, je li to še moja prejšnja Mica, ki se je tolikrat z menoj igrala in učila?

Baronica (se vsede in začne vezti). Žalibog, ljuba moja Leonora; veš, ubogo dekle se mi smili. Njena mati si je v svoji nespametni prevzetnosti mislila, ker ima nekoliko več denarja kakor drugi ljudje v vasi, da poskrbi najbolj za svojega otroka, ako ga povzdigne iz njegovega stanu. Mica je res malo bolj razvitega duha, zato sta se vidve skupaj učile, in njen obrazek res nima skoraj nič kmetskega na sebi. Zato pa misli njena mati, da stori iz nje čudež.

Leonora (briše prah po sobi in pospravlja). Mama, vi ne veste, kako sem se varala danes v njej, ki sem se je tako veselila.

Baronica. Priznati moram, da tudi jaz kaj takega nisem pričakovala. Stara Ješprenovka mi je že prej pravila čudne reči o tej novi vzgoji svoje vnukinje, a to, kar sem danes videla, presega vse meje.

Leonora. Ste li videli lepo, moderno oblačilce, mamica? To se ji prav dobro poda.

Baronica (smejé). Takega seveda hčerka uboge baronice ne more imeti. Ali si pa mogoče radi tega žalostna?

Leonora (ji pade smejé okolu vratu). Bog varuj, mamica; moja stara obleka je zadosti čedna in neumni obrazek, ki gleda iz nje, ne potrebuje več.

Baronica (jo poljubi). Ta ljubi obrazek in te lepe oči! Leonora, ali menjaš z Mico?

Leonora. Za ves svet ne, mamica, saj sem dovolj bogata, dovolj premožna. Ti še ne veš tega.

Baronica (je spravila med tem vezenje). Glej, glej, tam pa prihajajo tvoje prijateljice iz vasi, ki si jih povabila, da boste spletle venec za Marijin oltar. Le lepo napravite. (Odide.)

Četrti prizor.

(Leonora, Reza, Ana, Tona in Ivanka vstopijo s košaricami v rokah. Mrak.)

Vse (pozdravijo). Dober večer!

Leonora. Dober večer vsem skupaj! Ali ste prinesle kaj cvetic?

Vse. Smo, smo, kolikor bo treba.

Leonora. Že prav. Tudi jaz sem na vrtu nabrala polno košaro najlepših vrtnic, da bomo dostojno okinčale Marijin oltar.

Reza. Pa kar začnimo plesti. Toda kaj sem hotela reči, ali ni bila Ješprenova Mica tu v gradu? Srečale smo jo, ko smo šle semkaj.

Ana. Voščile smo ji dober večer, pa še odzdravila nam ni.

Tona (kaže na čelo). Meni se zdi, da pri njej tu zgoraj ni vse v redu.

Leonora. Da, da, tu pri nas je bila. Mica je dobro dekle, samo ta njena nova vzgoja jo je izpridila, a mislim, da bo kmalu drugačna, ko bo videla, da si s takim obnašanjem le odbija prijateljice od sebe, novih si pa ne pridobiva.

Ivanka. Res je tako. Čujte, gospodična Leonora, kaj se je zadnjič prigodilo. Bilo je v sredo zvečer in me smo ravno predle; kar prideta Katra in Mica. Me jo prijazno pozdravimo, a Mica, komaj da nam ozdravi s tihim glasom. Potem smo začele peti, veste gospodična Leonora, tisto pesem o predici; kar se vzdigne Mica, se začne norčevati iz našega petja in začne sama peti, a tako čudno, da smo se ji morale vse naglas smejati! To pa jo tako razkači, da nas vse nažene z zabitimi kmetскими butelji in jezna odide od nas.

Leonora. No, nikar ji ne zamerite. V mestu res nekoliko drugače pojejo kakor na deželi in ona vam je hotela to pokazati. Seveda, vam se je to čudno zdelo, zato je pa bila huda, ker ste se ji smejale, a bo kmalu dobra.

Reza. Preveč na denarjih sedi, pa je tako napeta in napuhnjena.

Ana. Zakaj pa hodi med nas?

Ivanka. Doma ji je dolgčas.

Tona. Naj le pride med nas, a norčevati se ji ni treba iz našega petja.

Reza. Za Katro mi je žal, ker je tako dobro dekle.

Leonora. Dekleta, dovolj besedičenja. Pojdimo sedaj v sosedno sobo, kjer imam jaz svoje vrtnice in začnimo z delom, da bo venec preje končan, zakaj črez tri dni bo že prvega. (Polagoma odhajajo.)

(Zastor pade.)

Tretje dejanje.

(Soba kakor v prvem dejanju.)

Prvi prizor.

(Katra. Mica sedi pri mizi s podprto glavo.)

Katra (poleg Mice in roko na njeni glavi). Mica, ne bodi tako huda, ker so se ti dekleta zadnjič smejale, saj niso mislile nič slabega.

Mica (jezno). Beži, beži, surovi, kmetški butelji ste vse skupaj.

Katra. Ne govori tako, Mimi, saj niso surove, samo tvojega gosposkega obnašanja ne razumejo in se mu ne morejo privaditi.

Mica. Nič več me ne bo med vas.

Katra. Kaj boš pa počela ves ljubi dan? Od dne do dne postajaš bolj sitna, bolj čmerna in nadležna. Če je to sad izobrazbe, potem hvala Bogu, da nisem bila nikdar v mestu.

Mica. Ne, ne, izobrazba ni temu vzrok.

Katra. Zakaj pa ne greš več v grad?

Mica (vstane in hodi po sobi). V grad? Oh, tam mi ne ugaja. Leonora ne more pozabiti, da sem hči kmetških staršev.

Katra. Zakaj pa ne greš h kaki drugi gospodi? Saj so te tolikokrat vabili.

Mica. V začetku. Toda ti prevzetni berači me večinoma ne smatrajo njim enake. Ah, Katra, jaz sem tako nesrečna! (Se vsede in podpre zopet glavo.)

Katra. Ej, Mica, ni tako ne, saj to je šele začetek. Ko te bodo ljudje spoznali, potem bo vse drugače.

Mica. Ne, jaz sem že obupala nad tem.

Katra. Pa tudi naša dekleta tu v vasi te bodo bolj cenile.

Mica. Ne verjamem.

Katra. Kaj pa, ali veš, kaj je rekel zadnjič Janez o tebi? Saj poznaš Janeza z Gradička, s katerim sta bila včasih tako malo bolj znana?

Mica (veselo). Janez z Gradička, seveda ga poznam. Kaj pa je rekel?

Katra. To je rekel, da si ti v mestu postala še veliko lepša in —. (Preneha.)

Mica (prime Katro za roko). Torej se mu dopadem. Kaj pa je še rekel?

Katra (se vstavlja v govoru). Ja, to je rekel, če bi te ta preklicana mestna obleka tako ne pačila, je rekel, bi bila še enkrat lepša.

Mica (veselo). Ali je res to dejal, Katrica, ali je res tako govoril, se mu

res dopadem? Toda, kaj je pa še rekel, govori!

Katra (boječe). Kaj je še rekel?

Mica (sili vanjo). Da, da, kaj je še rekel, Katra, prosim te, povej mi, hitro!

Katra. Rekel je — — rekel je — —

Mica (še bolj sitna). No, rekel je —

Katra (hitro). Rekel je, da si ti postala taka kakor tista sraka, ki se je ponašala s pavovim perjem.

Mica (izpusti Katrino roko). Tako, to je torej rekel Janez! (Se porogljivo zasmije.) Pa kaj me briga, kaj govori tak kmetavzar o meni. Le povej mu, da se niti za las ne pulim zanj in da niti videti nočem tega grduna. (Postaja vedno bolj sitna, končno začne ihteti, se vrže na stol, položi roki na mizo in nanje glavo. Katra pa vsa prestrašena stoji za njo.)

Drugi prizor.

(Katra, Mica, grofica Vojevška.)

Grofica (vstopi in gre naprej, ne da bi jo sestre videli. Obležena je zelo elegantno z dolgo vlečko. Vstran). Glej, glej, ravno prav prihajam; nekaj ne prav ljubeznjivega se je moralo zgoditi. Obljubo, ki sem jo dala dobrodušni baronici, sedaj lahko izpolnim in pripeljem to malo prevzetno kmetsko

dekle nazaj v njeno domačo hišo. (Glasno, opazuje obe navzoči s kukulom in hodi po hiši semtertja.) Prosim, ali sem prišla prav, ali nisem tu pri gospodični Mimi Ješprenovi?

Mica (skoči pokonci in si briše solze, ko Katra v zadregi vleče predpasnik). Da, velerodna gospa grofica, da, jaz sem gospodična Mimi Ješprenova.

Grofica. Odkrito povedano, gospodična Mimi, tu bi Vas ne iskala. Mislila sem, da stanujete v — no, kako naj se izrazim, — da stanujete v kaki bolj čedni, bolj gosposki hiši.

Mica (hitro). Prosim, to je hiša mojega očeta.

Grofica (porogljivo). Že mogoče, gospodična Mimi, a kljub temu je to le kmetska hiša (se ozira zopet s kukalom po sobi in zadene ob Katro). No, ti zarobljen kmet ti, kaj pa ti tu stojiš in prodajaš zijala? Ali ne veš, kaj se spodobi, če pride grofica v hišo? Še stola mi ne ponudi.

Katra (prinese prestrašena stol.)

Grofica. Le dobro pobriši prah ž njega, da si ne pomažem obleke!

Mica (jezno). Velerodna gospa grofica, prosim, to je moja sestra.

Grofica (smejé). To je Vaša sestra, gospodična Mimi, ta umazana dekla, to

je že preneumno! (Katra steče s predpasnikom pred očmi proč.)

Mica (jezno). To vendar ni nič smešnega, velerodna gospa grofica. Moja sestra Kati je zelo pridno dekle.

Grofica. Že mogoče. Toda ljuba moja, za Vas ni več. Gospodična Mimi Ješpren vendar ne sme umazano deklo predstavljati kot svojo sestro. Sploh Ješpren se ne smete več imenovati. (Porogljivo.) Ješpren, Ješpren ali ričet, ne, to ime je že prekmetsko.

Mica (razdražena). Naš rod je že nad sto let na tem posestvu in ime Ješpren je daleč na okolu na najboljšem glasu.

Grofica. Na najboljšem glasu, kaj Vam to hasne, ljuba moja? Ako hočete priti v boljšo družbo, morate pozabiti na vse, kar je bilo. Ali ne veste, da se bodo kmalu začeli rogati Vašim kmet-skim spominom?

Mica. Kakor na primer Vi, velerodna gospa grofica?

Grofica. Ne, jaz Vam hočem samo dobro, gospodična Mimi in Vam pokazati stvar v pravi luči.

Tretji prizor.

(Mica, grofica, Ješprenovka, se v zadregi nerodno klanja.)

Mica (v stran, prestrašeno). Moj Bog, še matere je treba!

Ješpren. Oh, kakšna čast, milostljiva grofica! (Grofica gre okolu nje in jo ogleduje s kukalom.) Mica, Mica, gospa grofica imajo še suha usta.

Grofica (smejé). Neumnost.

Mica (dregne jezno mater). Mimi, mati, Mimi.

Ješpren (se udari po ustih). Saj res, Mimi, ne zameri! (Hitro pobriše stol.) Prosim, gospa grofica, prosim, ali se ne boste malo vsedli? No, kaj pa pravite k moji hčeri, ali ni fino izobrazena?

Grofica. Krasno!

Ješpren (veselo). Ali ti nisem pravila, Mica, (prestrašeno) Mimi. S svojo fino izobrazbo lahko občuješ z grofi in baroni.

Grofica (še vedno jo ogleduje s kukalom). Posebno, ker ima tako dobro mater.

Ješpren. Dobro mater ima, da. Saj po meni je postala Mica to, kar je. Jaz sem vedno pravila, Mica je ustvarjena za kaj višjega, zato sem jo pa dala izobraziti. In zdaj imam celo gospodično, visoko damo v svoji hiši. (Boža Mici lica, ta se pa jezno obrne proč.)

Grofica. Kako ginljivo ženšče to, kar za gledišče. Visoka dama pride v visoko družbo, si pridobi s svojim denarjem srce kakega princa itd., itd.,

končno se zve, da ji je ljubeznjiva majka čisto priprosta kmetica.

Mica (vsa iz sebe stopi h grofici). Gospa grofica, jaz tega ne trpim, to so moja mati!

Ješpren (začudeno Mici). Kaj pa pravi?

Grofica. Smešno, taka mati!

Ješpren (stopi bliže, glasno). Seveda, njena mati sem.

Grofica (drži robec k nosu, vzame malo steklenico iz žepa in škropi Ješprenovko). Moj Bog, kak smrad po hlevu!

Ješpren. Imate prav, gospa grofica, jaz prihajam naravnost iz hleva. (Veselo.) Vi še ne veste, kako lepo živino imamo. Ali je ne bi hoteli pogledati? Le z menoj pojdite, pokažem jo Vam rada, ker sem ravnokar počedila, da je tako lepo kakor na kakem plesišču.

Grofica. Lepa hvala za tako povabilo. Jaz nisem prevelika prijateljica takih krajev — sploh se pa najtopleje priporočam, gospodična Mimi Ješpren. (Se ji globoko prikloni, kar stori tudi Mica bolj nerodno. Potem stopi k materi) Adjeu, ljuba moja! prosim ne preveč blizu, jaz rada pogrešam prijateljstvo s kmeti. (Odide elegantno, mati jo spremlja in se venomer priklanja.)

Četrty prizor.

(Mica sama.)

Mica (hodi gorindol). Ne, to je pa že prevelika nesramnost. Ta stara, prevzetna, nora grofica zasmehuje mojo ljubo mater, mojo dobro sestro. (Premišlja.) Mati moja, zakaj ste to storili? Da bi me osrečili, da bi mi dali več, kakor imate sami! Sem pa le srečna? (Se porogljivo smeje.) Ne, jaz sem nesrečna, tako zelo nesrečna. Vse te prazne cunje bi jim rada vrgla pred noge, najnižji dekli bi padla okolu vratu in ji zaklicala: Daj, da bom taka kakor si ti! (Se vsede in zopet premišlja.) Kako je bilo prijetno, ko sem bila zunaj na polju in se je zibalo lepo žitno klasje okolu mene, ko so travniki duhteli v prijetnem vonju in ptičice pele zjutraj na vse zgodaj svoje vesele pesmice. In ko sem hodila s Katro in Rezo ter Ano in kakor se že imenujejo vsa vaška dekleta, veselo na delo, kako drugače je bilo takrat. A sedaj? O Bog, moj Bog. (Premišlja. Plane pokoncu.) Ne, nič več tako naprej, ne, nazaj, nazaj pod domačo streho! Proč z vso to neumno izobrazbo, proč s to gosposko šaro in bodimo zopet to, kar smo bili, preprosto kmetško dekle, zakaj: Prisiljen stan je zaničevan!

(Zastor pade.)

4. **Dve materi.** Igrokaz s petjem v štirih dejanjih. Samo ženske vloge.
5. **Nežka z Bleda.** Narodna igra v petih dejanjih. Samo ženske vloge.
6. **Najdena hči.** Igra v treh dejanjih. Samo ženske vloge.

9. snopič.

1. **Na Betlehemskih poljanah.** Božična igra v treh dejanjih. Samo moške vloge.
2. **Kazen ne izostane.** Igra v štirih dejanjih. Samo moške vloge.
3. **Očetova kletev.** Igra v treh dejanjih. Samo moške vloge.
4. **Čašlica kave.** Veseloigra v enem dejanju. Samo ženske vloge.

10. snopič.

1. **Fernando, strah Asturije, ali izpreobrnjenje roparja.** Igrokaz v enem dejanju. Za moške vloge.
2. **Rdeči nosovi.** Burka v enem dejanju. Za moške vloge.
3. **Zdaj gre sem, zdaj pa tja.** Burka v enem dejanju. Za moške vloge.
4. **Poštna skrivnost ali začarano pismo.** Burka v enem dejanju. Za moške vloge.
5. **Strahovi.** Za ženske vloge.

11. snopič.

1. **Večna mladost in večna lepota.** Igrokaz v treh dejanjih. Za ženske vloge.
2. **Repoštev, duh v krkonoških gorah, ali vsega je enkrat konec.** Čarobna burka v petih dejanjih. Za moške vloge.
3. **Prepirljiva sosedka ali boljša je kratka sprava kot dolga pravda.** Burka v enem dejanju. Za moške vloge.

12. snopič.

1. **Izgubljeni sin.** Svetopisemska žaloigra v petih dejanjih. Za moške vloge.
2. **V ječi.** Burka iz vojaškega življenja v enem dejanju. Za moške vloge.

3. **Pastirci in kralji.** Božična igra s petjem v treh dejanjih. Za moške vloge.
4. **Ljudmila.** Igrokaz v petih dejanjih. Za ženske vloge.
5. **Planšarica.** Šaljiv prizor s planin. Za ženske vloge.

13. snopič.

1. **Vestalka** Žaloigra v petih dejanjih. Za ženske vloge.
2. **Smrt Marije Device.** Igrokaz v treh dejanjih. Za ženske vloge.
3. **Marijin otrok.** Igra v treh dejanjih. Za ženske vloge.

14. snopič.

1. **Junaška deklica.** Drama v petih dejanjih z zaključno sliko. Za ženske vloge.
2. **Sv. Boštjan.** Žaloigra v petih dejanjih. Za moške vloge.
3. **Materin blagoslov.** Igra za mladež v treh dejanjih. Za ženske vloge.

15. snopič.

1. **Fabiola in Neža.** Igra s petjem v štirih dejanjih. Samo za ženske vloge.
2. **Turki pred Dunajem.** Zgodovinski igrokaz v petih dejanjih. Samo za moške vloge.

16. snopič.

1. **Mojstra Križnika božični večer.** Božična igra v dveh dejanjih. Za moške vloge.
2. **Svojeglavna Minka.** Igra s petjem v štirih dejanjih. Za ženske vloge.

17. snopič.

1. **Dimež, strah kranjske dežele.** Ljudska igra s petjem v šestih slikah. Za moške vloge.
2. **Oh, ta Polona!** Burka v dveh dejanjih. Za ženske vloge.
3. **Prisiljen stan je zaničevan.** Veseloigra v treh dejanjih. Za ženske vloge.

Katoliška Bukvarna v Ljubljani.

NARODNA IN UNIVERZITETNA
KNJIŽNICA

00000056651

NARODNA IN UNIVERZITETNA
KNJIŽNICA

00000056652

NARODNA IN UNIVERZITETNA
KNJIŽNICA

00000056653

